

T.C.

GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI

**el- GİRNÂTÎ'NİN el-MU'RİB
ADLI ESERİNİN ÇEVİRİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SEHER ARSLAN

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Murat AĞARI

GAZİANTEP

TEMMUZ 2014

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

**el- GİRÂNÂTÎ'NİN el-MU'RİB
ADLI ESERİNİN ÇEVİRİSİ**

YÜKSEK LİSANS

SEHER ARSLAN

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Murat AĞARI

GAZİANTEP
TEMMUZ 2014

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI
GİRNÂTÎ'NİN el- MU'RİB ADLI ESERİNİN ÇEVİRİSİ
Seher ARSLAN

Tez Savunma Tarihi: 21.07.2014

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Doç. Dr. Hilmi BAYRAKTAR
SBE Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları sağladığımı onaylarım.

Prof. Dr. Adil KILIÇ
Enstitü ABD Başkanı

Bu tez tarafımca (tarafımızca) okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Murat AĞARI
Tez Danışmanı

Bu tez tarafımızca okunmuş, kapsam ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri:

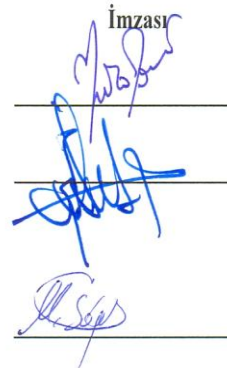
(Unvanı, Adı ve SOYADI)

Doç.Dr. Murat AĞARI

Doç. Dr. İsmail KIVRIM

Yrd. Doç.Dr. Mehmet

SOĞUKÖMEROĞULLARI

İmzası

ÖZET**el- GIRNÂTÎ'NİN el-MU'RİB****ADLI ESERİNİN ÇEVİRİSİ**

ARSLAN, Seher

Yüksek Lisans Tezi, Tarih ABD

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Murat AĞARI

Temmuz 2014, 102 S.

Ortaçağ tarihi coğrafya kaynaklarından el-Mu'rib'in çevirisi olan çalışmamızda öncelikle yapmış olduğumuz çevirinin önemini ardından, I. Bölümde eserin müellifi olan el- Gırnâtî'nin hayatı ve eserlerine yer verdik. II. Bölümde eseri baştan sona kısaca gözden geçirme niteliğindeki eserin değerlendirilmesinde bulunduk ve eserde diğer bilim dallarını ilgilendiren kısımları gruplandırdık. III. bölümde ise eserin çevirisini yaptık.

Anahtar kelimeler: El- Gırnâtî, El- Magrib, Endülüs

ABSTRACT**el- GIRNÂTÎ'NİN el-MU'RİB****ADLI ESERİNİN ÇEVİRİSİ**

ARSLAN, Seher

M. A. Thesis, Department Of History

Supervisor: Assist. Prof. Murat AĞARI

July 2014, 102 pages

In the thesis, the translation of El-Mu'rib, one of the geographical sources of the history of Middle Ages, firstly, we referred to importance of translation then, in the first part, mention the life and the works of El-Girnatî who is an author of El-Mu'rib. In the second part , we briefed review to El-Mu'rib entirely, and classify the parts related to different diciplines. Then, in the third part we translated it.

Key words: Al-Mu'rib, Al- Girnatî, Andalus

KISALTMALAR

a.g.e	adı geen eser
a.g.m	adı geen makale
b.	bin
Bk.	Bakınız
c.	cilt
cm.	santimetre
ev.	Çeviren
DİA	Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
gr.	Gram
h.	hicri
Haz.	Hazırlayan
Hz.	Hazreti
İst.	İstanbul
Km.	kilometre
m.	miladi
M.Ü	Marmara Üniversitesi
s.	Sayfa
v.s	vesaire
v.b	ve benzeri
Yay.	Yayımları

ÖN SÖZ

Orta Çağ İslâm Dünyası coğrafyacıları, Eski Çağ fikir ve düşünce adamlarından olan Heredot, Aristo, Strabon ve Batlamyus gibi gözlemcilerin eserlerinden, büyük ölçüde yararlanmışlardır. Kendi gezi gözlemi izlenimlerini, fikir ve düşüncelerini de ekleyerek, coğrafya ilminin gelişmesine hizmet eden, önemli sayılabilecek eserler meydana getirmişlerdir. Bunlar arasında *Yakubi'nin Kitab'ul Buldan'ı*, *Mesudi'nin Murucu'z-Zeheb ve Tenbih ve'l- İsrâf'ı*, *İstahrî'nin Memalik ve'l-Mesalik*, *Makdisî'nin Ahsenu't-Tekasim'i* sayılabilir.

Gırnâtî'nin Mu'rib adlı eseri İslam Tarihi Coğrafya Kaynaklarından olup bu alandaki çalışmaların sayısal anlamda yersizliğinden doğan boşluğu doldurma hasebiyle tarafımızdan çalışma konusu edilmiştir. Bilindiği gibi tarihin karanlık geçmişine ışık tutan coğrafya kaynakları geçmiş ile günümüz arasında bağlantı kurmamıza imkân sağlar ve bizi aydınlatır. Kaynakların özgün olduğu o dönemde yazı geleneğinin yerleşmediği düşünülecek olursa eserin ne derece kıymetli olduğu da aşikârdır. Günümüzde ortaçağ kaynaklarına ulaşmak çok kolay olmasa da nadir yapılan bu çeşit çalışmalar ile kaynak sayısı arttırılarak yeni ve nitelikli bilgilere ulaşmak daha kolay hale gelmektedir.

Çalışmamız esnasında gerek yazı gerek imla hatalarıyla ilgili gözden kaçan bazı aksaklıklar olabilir. Bunlarla ilgili okuyucuların affına sığınıyoruz. Çalışmamda akademik desteklerini benden esirgemeyen Tez Danışmanı'm Sayın Doç. Dr. Murat Ağarı'ya, teknik desteklerinden dolayı Sayın Doç. Dr. İsmail Kıvrım'a, tüm mesai arkadaşlarıma ve manevi desteklerinden dolayı aileme sonsuz teşekkürlerimi sunmak isterim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
KISALTMALAR	iii
ÖN SÖZ	iv
İÇİNDEKİLER	v
1.GİRİŞ	1
1.1. ESER HAKKINDA.....	1
1.2.ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ VE METODU	2
1.3. GIRNÂTÎ'NİN HAYATI VE ESERLERİ.....	5
2.ESERİN DEĞERLENDİRİLMESİ	7
2.1.İSLAM COĞRAFYACILIĞI AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ	8
2.2.COĞRAFYA İLE İLGİLİ BİLGİLER.....	9
2.3. ASTROLOJİ İLE İLGİLİ BİLGİLER	10
2.4. ZOOLOJİ İLE İLGİLİ BİLGİLER	11
3. ESERİN ÇEVRESİ	13
3.1. GIRNATA VE ÇEVRESİ.....	13
3.2.ŞEHİRLER HAKKINDA	14
3.3. DENİZLERİN ÖZELLİKLERİ VE ACAYİPLİKLERİ.....	16
3.4. DAĞLAR HAKKINDA.....	18
3.5. NAMAZ VAKİTLERİ VE GÖLGE İLE İLGİLİ ZEVALİ BİLMEK	23
3.6. GECE VE GÜNDÜZ SAATLERİNİN UZAMASI VE KISALMASI.....	24
3.7. ZEVAL ZİKRİ VE ÜLKELERDE GÖLGELERİN MİKTARI.....	25
3.8. YILIN AYLARINA GÖRE GÜNEŞİN ZEVALİ	26
3.9. ZEVAL VAKTİNİ BİLMEK.....	28

3.10. GÜNDEN UZAYAN VE KISALAN SAATLERİ BİLMEK.....	29
3.11. AYLARIN İSİMLENDİRİLMESİ.....	32
3.12. AYLAR HAKKINDA DİĞER BİLGİLER	33
3.13. AYLARIN GÜNLERİNİ İSİMLENDİRME	34
3.14. YILI MEVSİMLERE BÖLME	36
3.15. YILIN YILDIZLARA GÖRE BÖLÜNMESİ.....	38
3.16. FECRİN DOĞUŞUNU BİLMEK	40
3.17. TARİHLERİN ASLI	41
3.18. DENİZLERDEKİ BALIKLARIN ÖZELLİKLERİ.....	42
3.19. DENİZLERİN BİRLEŞTİĞİ YERLER.....	42
3.20. YEŞİL DENİZDEKİ ADALARIN ÖZELLİKLERİ	44
3.21. YEŞİL DENİZDEKİ BALIKLARIN ÖZELLİKLERİ.....	45
3.22. İSKENDERİYE VE BAZI ACAİPLİKLERİ	47
3.23. MISIR VE ORADAKİ BAZI ACAİPLİKLER.....	49
3.24. DOĞUDAN BATIYA KAYAN KIBLE YILDIZLARI, AY VE GÜNEŞİN MENZİLLERİ.....	54
3.25. AYIN MENZİLLERİ İLE KIBLEYİ BULMAK	64
3.26. YERYÜZÜNÜN ÖZELLİKLERİ	66
3.27. GEZEĞEN VE GEZEĞEN İLE KIBLEYİ BULMAK	66
3.28. KIBLEYİ İŞARET EDEN RÜZGÂRLARIN ÖZELLİKLERİ.....	67
3.29. MESCİD İNŞA ETMEK VE GÜNEŞİN GÖLGESİ İLE KIBLEYİ BULMAK.....	74
3.30. KÂBEYE GÖRE ÜLKELERİN YÖNLERİ.....	75
3.31. YERYÜZÜNÜN TANIMI.....	77
3.32. YERLERİN ÖZELLİKLERİ BOYU VE ENİ	78
3.33. YERYÜZÜNÜN BOYU VE ENİ	80
3.34. BEYTULLAH VE MESCİD-İ HARAM VE EL-HAREM VE EL- CEZİRENİN UZUNLUĞU.....	82
3.35. NEHİRLERİN HATIRLANMASI	84
3.36. YERYÜZÜNÜN BÖLÜNMESİ VE İKLİMLERİ	85
3.37. DAĞLAR	88
3.38. NÜHAS İLİNİN YAKININDAKİ ACAİPLİKLER.....	88
SONUÇ	90
ÖZGEÇMİŞ.....	91

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. ESER HAKKINDA

el- Mu‘rib, Endülüs’ün ilginç ve müellife göre önemli yanları hakkındaki açıklamaları, Astronomi, Astroloji ve Tarih’le ilgili bazı görüşlerinin yanı sıra müellifin gezdiği Doğu Avrupa, Orta Asya ve bazı ülkelerin ilgi çekici yerleri, insanları, hayvanları hakkındaki şahsi görüşlerini ve efsanevi bilgileri ihtiva etmektedir. Müellif eserde çok sayıda şiire yer vermiştir. Eserin belli kısımlarında bahsi geçen konularla ilgili şiiirlere yer vermiştir. Müellif şiiirleri sadece metni güzelleştirmek için değil aynı zamanda ilmî beyanları veya varsayımları örneklendirmek ve desteklemek için de kullanmıştır.

Bir eseri şiiirlerle süsleme ve bezeme, dilcilerin ve edebiyatçıların sıkça başvurdukları bir tarz olmakla beraber bu özellik, Ebû Hâmid’e kadar Ortaçağ İslam Coğrafyacaları arasında pek görülmez. Başka bir açıdan da bakılacak olursa bu şiir bölümlerinin, Cahiliye döneminden Abbâsiler’e kadar Araplar’ın dünyanın şekli, yıldızlar, kâinat ve bunların gerek sıcaklık soğukluk, yağış kuraklık, rüzgârlar gibi atmosfer olayları, gerekse insanın davranışları üzerindeki tesirleri hakkındaki inanç ve kanaatlerini tespitte yarayan çok önemli bir malzeme olduğu görülür.

Müellif şiir bölümleri hariç sade bir üslûpla kaleme aldığı eserinde seyahatlerini masal gibi anlatmayı tercih etmiştir. Meselâ Mısır’da çok büyük bir yılan gördüğünü, Gırnata yakınındaki ir caminin avlusunda bulunan bir zeytin ağacının aynı gün içinde çiçek açıp ürün verdiğini, Yemen’de yarısı insan, yarısı hayvan şeklinde bir kabilenin yaşadığını söyler. Eserde hayal ile gerçek karışımı olan olaylara tarih sırasına bakılmadan yer verilmiştir. Bununla beraber eseri belirli bir sınıfa sokmak güçtür. Çünkü eser ne tam olarak bir seyahatname ne de bi coğrafya kitabı özelliği taşımaktadır.

Müellifin eseri kendisinden sonraki dönemde yaşamış olan Arap kozmografyacalar üzerinde önemli tesirler bırakmıştır. İspanyol şarkiyatçı Cesar Dubler de Ebû Hâmid’i Herodot ile karşılaştırır ve her ikisinin de bilgi verme ve eğitime yolunu seçerek kendi dönemlerinin folklor mirasını değerlendirdiklerini söyler.

el-Mu‘rib adlı çalışmamızda kullanmak üzere İslam Araştırmaları Merkezi’nde bulunan nüshasından çoğaltarak kullandık. Eserin orijinalinin nerede olduğu tam olarak bilinmemektedir. İspanyol Şarkşyatçı Cesar E. Dubler, bu eserin Madrid’deki Real Academia de Historia Kütüphanesi’nde bulunan yazma nüshasını kısmen İspanyolca’ya tercüme ederek, 1953 yılında Ebû Hâmîd el Granadino ysu Relacion de Viaje por Tierras Eurasiaticas adıyla eserin Arapça metni ile birlikte Madrid’de yayınlamıştır. Ana Ramos, okuyucuların el-Gırnâtî’nin yazdıkları üzerinde derinleşmesi için bu çalışmayı da okumalarının gerektiğini söylemektedir. Eser ayrıca İngrid Bejarano tarafından, al-Mu‘rib‘an ba‘d aya‘ib al-mağrib (Elogio de Algunas Maravilas del Magrib) adı ile 1991 yılında Madrid’te yayınlamıştır. Daha sonra ise Arapça olarak el-Mu‘rib ‘an Ba‘d Acâ‘ibi’l-Mağrib adı ile 1999 yılında Beyut’ta yayınlanmıştır.¹

1.2. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ VE METODU

Araştırmanın Önemi

Bilindiği üzere geçmişten günümüze bilgi sahibi olmak için öncelikle o dönemin kaynaklarına başvurmamız gerekmektedir. Kaynak deyince de o dönemle ilgili, eserler, kalıntılar, belgeler, sikkeler, seyahatnameler ve arkeolojik kazılardan elde edilen malzemelere bakılabilir.

Yapmış olduğumuz çalışmaya bakıldığında yazma eser olarak döneminin ana kaynaklarından denilebilir. İslam Coğrafyacılığı açısından bakıldığında da vermiş olduğu bilgilerin çeşitliliği açısından değerlidir diyebiliriz. Her ne kadar ortaçağ karanlık bir çağ olarak düşünülme de o dönemde müellifler tarafından yazılan eserlere bakıldığında özgün bilgilerin oluşu ve dönemle ilgili bilgiler ihtiva etmesi başlı başına esere değer katmaktadır.

Eserde müellif genel olarak Arap Yarımadasından bahs etmiş ve bize o dönemdeki durumlarından bilgiler vermiştir. Bunun dışında Çin, Hint ile ilgili de bilgiler vermektedir. Genel olarak eserle ilgilenildiğinde Türklerle ilgili pek bilgi bulunmamaktadır. Bunun nedeninin o dönemde henüz bir Türk oluşununun

¹ Ebû Hâmîd Muhammed El-Gırnâtî, Gırnâtî Seyahatnamesi, (haz. Fatih Sabuncu), Yeditepe Yayınları, İstanbul, 2011

olmamasını veya müellifin gezip gördüğü yerler arasında Türklerle ilgili bilgilere rastlamamasını da gerekçe olarak düşünebiliriz.

Eser bizim için gerek döneminin tarihi, gerek coğrafi bilgileri, gerek Astroloji gerek Zooloji bilim dalları hakkında verdiği bilgilerle İslam Coğrafyası kaynakları arasında yerini almaktadır. Özellikle eserde konu edilen ve yalnız müellif gibi gezilip görüldüğünde öğrenilebilecek bilgiler öğrenilmesi zor bilgilerdir.

Araştırmanın Metodu

Çalışmanın hazırlık safhasında izlediğimiz belli başlı metotlar bulunmaktadır. Metot başlığı altında genel olarak çeviride kullandığımız yöntemleri okuyucuyla paylaştık.

- Çalışmamızda okunuşu farklı şekillerde olabilecek kelimeler dipnotta Arapça yazılışıyla verilmiştir.
- Metinde geçen Kur'an ayetleri dipnot olarak verilmeye çalışılmıştır.
- Bazı deniz isimlerinin Türkçesi dipnot olarak belirtilmiştir. Kimi kelimeler anlamıyla birlikte dipnotta verilmiştir.
- Eserde genelde orta kısımlarda geçen şiirleri yine aynı şekilde orta kısımda yazılmıştır. Fakat bazı şiirler hemen önceki metinle aynı anlamda olduğu için bu şiirlere çeviride yer vermedik.
- Metinde bazı resimler mevcut idi bu resimlere çalışmamızda yer vermedik. Sadece resim dışında resim-yazı birlikte bulunan şekillerin ise yalnız yazı kısmını yine ortaya gelecek şekilde yer verdik.
- Metin orijinalindeki S. numarası çalışmamızda "S. 42" şeklinde verilmiştir.
- Çalışmamızda metin içerisinde geçen "ع" harfinin sükûnlu olduğu yerleri ters apostrof işaretini (‘) kullanarak gösterdik.²

² Örneğin : Mu‘rib

- Metinde geçen uzatmaları “^” kullanarak gösterdik.³
- Eserde yazı ile yazılmış olan sayıları çeviride 10’a kadar yazı ile 10’dan sonra rakam kullanarak belirttik.
- Metinde geçen uzunluk ve ağırlık ölçülerinin açıklamalarını dipnotta verdik ve bu bilgiler için Walther Hinz’in eserinden faydalandık.
- Metin içerisinde Arapçada belirtme ifadesi olarak kullanılan “el” takısını cümle başında olsa dahi küçük harf ile “el” şeklinde yazmayı tercih ettik.

³ Örneğin غرناطى: Gırnâtî

1.3.MÜELLİFİN HAYATI VE ESERLERİ

Ebû Hâmid el-Gırnâtî ((وحمادال غرناطي) **Ebû Hâmid Muhammed b. Abdirrahmân (Abdirrahîm) b. Süleymân el-Mâzin el-Gırnâtî** (ö.h.565/m.1169)

H. 473 (m.1080-1081) senesinde Gırnâta'da doğdu ve ilköğrenimini burada tamamladı. İlim tahsil etmek ve çeşitli ülkeleri gezip görmek maksadıyla Endülüs'ten Doğu yönüne doğru giden diğer seyyahlara bir örnek teşkil eden Ebû Hâmid'in hayatı hakkında eserlerinde verdiği bilgiler dışında pek malumat yoktur. Ebû Hâmid 508 (1114-1115) senesinde Mısır'a gitti ve orada bir müddet kaldıktan sonra Endülüs'e geri döndü. 1117 senesinde bu sefer Sicilya'ya gitmek üzere Endülüs'ten ayrıldı. Sicilya ve Sardunya adalarına uğradıktan sonra Mısır'ın İskenderiye şehrine, oradan da Kahire'ye geçti. Kahire'de bulunduğu esnada kendisi gibi Endülüslü meşhur âlim Ebû Bekir et-Turtûşî'nin derslerine katıldı. H. 1122'de Dımaşk, Ba'lebek ve Tedmür'e (Palmira) seyahat etti. H. 1123 senesinde Bağdat'a gitti. Bağdat'ta Abbâsî vezirleri olan Avnüddin İbn Hübeyre ile (Yahyâ b. Muhammed eş-Şeybânî) oğlu Muhammed b. Yahyâ'nın maddî ve mânevî desteğiyle karşılaştı. Daha sonra Doğu Avrupa ve Asya'ya gitmek üzere Bağdat'tan ayrıldı.

H.1130 senesinde İran üzerinden Kafkasya ve Yukarı Volga gölgelerine vardı. H. 1135-1136 yıllarında Bulgar toprakları ile Macar Hâkimiyetinde bulunan Başkırt bölgesine seyahat etti ve burada bulunan Müslümanlara dini bilgilerle ilgili dersler verdi. H. 1136 senesinde Bağdat'a gitmek üzere buradan ayrıldı. Karadeniz ve Azak denizini geçerek Ukrayna'ya ulaştı, daha sonra Derbend üzerinden Hârezm'e gitti. Buhara, Merv, Nişâbur, İsfahan, Rey ve Basra'yı gezdi. Bağdat'a dönmeden önce de hac vazifesini yerine getirmek üzere Mekke ve Medine'yi ziyaret etti. Daha sonra kuzeye doğru Necid çölünü geçip güneyden Irak'a girdi. Bu esnada hâmisi Avnüddin İbn Hübeyre Irak'ın gerçek hâkimiydi.

Ebû Hâmid Bağdat'a döndüğünde oldukça yaşlanmıştı ve Başkırdistan'da bıraktığı büyük oğlu Hâmit ile ailesini çok özlemişti. Onları da görmek üzere hâmisinden Anadolu'dan geçmek için Selçuklu Sultanı I. Mesud'dan izin almasını istedi. Ancak bu isteğine cevap almadan Musul'a gitti. 1161'de Musul'da bulunuyordu. Meşhur bilgin Muînüddin el- Erdebîlî'nin ricası üzerine Tuhfetü'l-elbâb adlı eserini Musul'da tamamlayıp h. Mart 1162'de Halep'e geçti. Halep'de

bir yıl kaldıktan sonra, anavatanları olduğu için bütün Endülüslülerin gönlünde özel bir yeri olan Dimaşk'a döndü ve m. Safer 565'te (h. Kasım 1169) burada vefat etti. Ebû Hâmid çok zeki ve mütevazı bir insandı.

Eseleri: Ebû Hâmid gezip gördüğü yerler hakkında iki eser kaleme almıştır, ilki el- Mu'rib (el- Mu'rib) an Ba'zı Acâibu'l- Mu'rib. Nuhbetu'l- Ezhân fî Acîbu'l- Buldân ve Acâibu'l- Mâhlûkât adlarıyla da bilinen ve 1155'te tamamlanan eser Avnüddin İbn Hübeyre'ye takdim edilmiştir.⁴ Müellifin diğer eseri ise "Tuhfetu'l-Bad ve'nnuhbetu'l-A'cab'dir. Dört bölümden oluşan bu eser de başta İstanbul kütüphaneleri olmak üzere dünyanın pek çok kütüphanesinde neşredilmiştir.⁵ Bu eserin çevirisi ve değerlendirilmesi bir yüksek lisans tezine konu edilmiş ve Fatih Sabuncu tarafından Yeditepe Yayınları aracılığıyla 2011 yılında yayımlanmıştır.

⁴ Mehmet Özdemir , "Ebû Hâmid el- Gırnâtî", İA, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1994, c.X, s. 128

⁵ Ebû Hâmid Muhammed El-Gırnâtî, a.g.e, s. 6

İKİNCİ BÖLÜM

2.ESERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Çalıştığımız eser dönemiyle ilgili bize pek çok bilgi vermektedir. Başlangıçta coğrafi bölgelerden ve özelliklerinden bahsedilirken konu daha sonra dağlararak birden hayvan ve meyvelere gelmektedir. Daha sonra tekrar dağlara geçip coğrafya konularına girilmiştir. Bu da dönem eserlerinin klasik özelliklerinden biridir.

İlk bakıldığında eser sadece coğrafi bilgilerle devam edecek diye beklenirken ilerleyen bölümlerde karşılaşılan konularla kitabın sadece coğrafyayı ilgilendirmediği anlaşılmaktadır. Örneğin çeşitli ülkelerin ayları, namaz vakitleri, burçlar ve yıldızlar ile ilgili bilgilerin verilmesi ve derinlemesine açıklama yapılması konu dışına çıkılmasına sebep olmuştur.

Metin aralarında çokça şiire yer verilmiştir. Bu da yine konudan uzaklaşılmasına neden olmuştur. Örneğin astroloji ile ilgili bilgiler verdiği “Süheyl’in Yıldızı” başlıklı konuda aşağıdaki şiire yer verilmiştir.

“Ey Süheyl Serâ’yla evlilik yaptın, Allah
aşkına bu nasıl olur o Şamlıdır sen Yemenli.”⁶

Normalde yerlerle ilgili bilgiler verilirken araya değişik konularla ilgili metinler girdikten sonra tekrar farklı bir konuya geçiş yapılması karmaşa yaşanmasına neden olmuştur.

Eserde bu özellikler dışında özgün bilgilere de ulaşılmaktadır. Örneğin Ehlu’l-Kehf⁷, İskenderiye ve çevresi hakkında verilen bilgiler ilginç, bir o kadar da ilgi çekici bilgilerdir.⁸ Çeşitli hayvanlar, bitkiler ve insanlar hakkında verilen bilgiler de özgünlüklerinden dolayı son derece kıymetlidir.

Müellifin yıldızlar ve gök bilimi hakkında verdiği bilgilerdeki teknik detaylar da konuyu ne kadar derinlemesine incelediğine ve gözlemlediğine işaret

⁶ Bk. Metinde s.52

⁷ Bk. Metinde s.10

⁸ Bk. Metinde s.46

eder. Müellifin aylar ile ilgili bilgi verirken Fars, Rum, Kıpti gibi aylardan da örnek vermesi konu hakkındaki geniş bakış açısını da yansıtmaktadır.

Müellif eserinde kendi gezip gördüğü yerleri anlatmanın yanı sıra insanlardan duyduğuna ve hikâyelere de eserinde yer vermiştir. Dubâvend başlığı altındaki gibi “Ka‘bu’l-Ahbâr diyor ki: “ Bu dağın içinde el-Dahhâk (Kays b. Lehbûb el- Buyûrâsât) onu Dâvud b. Süleyman savaştan sonra bu dağa hapsedmiş.”⁹ Bazen bu örnekteki gibi tek bir kişi olabilirken bazen de pek çok kişinin söylediği olabilmektedir. “Abdullâh el-Hadramîni b. Mehmet, Mekke’de Hüseyin b. Harîs ile Abdulvahhâb el-Marûzî b. Hıdbe, Amr b. Mehmet, Ebû Seleme ve Ebû Hureyre diyor ki” gibi.

Müellif ayrıca direk şahıslardan aktardıkları dışında konuyla ilişkili Kur’ân’da geçen ayetlere de yer vermiştir.¹⁰

2.1. İSLAM COĞRAFYACILIĞI AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

İslam coğrafyası Hicretten sonra İslamiyet’in başlangıcı ile Mekke ve Medine’den yayılarak büyüdüğü coğrafyadır. Bu coğrafya üzerinde pek çok Müslüman coğrafyacı eserleri ile o dönem coğrafyası hakkında bilgiler aktarmışlardır. *İbn-i Hurdazbih’in Memâlik ve’l- Mesâlik’i*, *Ya ‘kûbî’nin Kitabu’l- Buldan’ı*, *Mesûdî’nin Murûcu’z-Zeheb’i*, *Hemdâni’nin Sıfat-ı Ceziretu’l- Arab’ı*, *İstahrî’nin Mesâlik ve’l- Memâlik’i* ile İslam coğrafyacılığı alanındaki en kıymetli eserleri üretmişlerdir.¹¹

Çalışmamızda görüldüğü kadarıyla Gırnâtî de yukarıda bahsi geçen meslektaşları gibi eserlerine İslam coğrafyasını da konu etmiştir. Hatta gök bilimi ve astronomi ile ilgili bilgiler konusunda *İbn Rüsteh’in Kitâbu’l-Alâki’n-Nefise’si* de bu tarzda bir çalışma olarak gösterilebilir.

İslam coğrafyacılığı açısından bu eser değerlendirildiğine çağdaşlarının aksine müellifin daha yüzeysel coğrafi bilgiler verdiği dikkati çekmektedir. Eserde tabiki islam coğrafyasının içinde olan Şam, Mısır, İskenderiye, Mekke,

⁹ Bk. Metinde s.18

¹⁰Bk. Metinde s.76

¹¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Murat Ağarı, *İslâm Coğrafyacılığı ve Müslüman Coğrafyacılar*, Kitabevi yayınları, İstanbul, 2002.

Medine, Nuhâs gibi ülke ve şehirlerden bahsetmektedir ancak derinlemesine coğrafi özelliklerine girmeyip astroloji ile ilgiler vermiştir.

2.2.COĞAFYA İLE İLGİLİ BİLGİLER

Eserde coğrafyayı ilgilendiren pek çok konudan bahsedilmiştir. Her ne kadar eserin başlangıcına bakıldığında sadece coğrafya ile ilgili bir kitap gibi düşünülse de daha sonraki kısımlara ve eserin geneline bakıldığında bu fikirden uzaklaşmaktadır. Ancak biz metin içinde yer alan ve dağınık olan coğrafi bilgileri 1. Şehirler ve Ülkeler 2. Dağlar 3. Denizler ve Nehirler 4. Diğer coğrafi bilgiler olarak sınıflandırabiliriz.

1. Şehirler ve Ülkeler: Nuhâs, Mulûk, Beydâi, Şantara, Ezec, el- Cezire, Mısır gibi şehir ve ülkeler hakkında gerek fiziksel gerek yerleşik düzen hakkında bilgi verilmektedir. Ayrıca bu şehirlerdeki insanlarla ilgili genel özellikler de belirtilmektedir. Özellikle Nuhâs şehrinde bahsederken bu ismin nereden geldiğini anlatırken bir de şiire yer vermiştir.

2. Dağlar: Lûkam, Serât, er-Râhun, Dubâvend, Tûr Sina Dağlarından ve bu dağların fiziksel özellikleri dışında bu dağlarda rastlanılan ilginç olayları da konu edinmiştir. Dubâvend dağında otuz delik olduğu ve üzerlerinden kükürtlü duman yükseldiği ve alevli sarı - kırmızı kükürt fişkırdığından bahsedilir. Yine Dubâvend dağı için İbrahim ed-Darrab b. Mehmet'in müellife: *“babam o dağdan kırmızı kükürt çıkartırdı, oranın ateşine yakın olmamaya çalışmış, orada demirden odalar varmış.”* diye bahsettiğini de bize aktarır.

3. Denizler ve Nehirler: Karadeniz, Yeşildeniz, Rum denizi, Taberistan Denizi, Lâskiye Denizi, Nil, Fırat, Dicle, Seyhan, Ceyhan, Ceyhun Nehirlerinden eserinde konu eden müellif şehirler ve dağlarda olduğu gibi bu denizlerin fiziksel özellikleri yanında bu denizlerdeki canlılar ile bu denizlerde meydana gelen efsanevi olaylara da değinmiştir. Müellif denizlerde gördüğü hayvanlardan ve ağaçlardan bizzat kendi yaşadığı olayları anlatarak detaylı olarak bahsetmiştir.

4. Diğer Coğrafi bilgiler: Eserde Ehlu'l- Kehf Mağarası, Gırnata Pınarı, Sakliye Adası, Calte Adası, Arap Adası, Mısır'ın Batısındaki Piramitler, Rüzgârlar, Deniz Kabuğu Pınarı gibi bilgilere de yer vermiştir.

2.3. ASTROLOJİ İLE İLGİLİ BİLGİLER

Müellif eserinde daha çok Astroloji ile ilgili bilgilere yer verdi desek sanırım yanlış olmaz. Zira kitabın yarısından çoğu bu konuyla ilgilidir. Diğer bilim dalları dışında astroloji daha zor ve karmaşık olmasına rağmen müellif bu konuda fazlaca detaya giderek bazen konu bütünlüğünden de uzaklaşmıştır. Bir seyahatname olarak değerlendirilmesi mümkün olan eserde neden Astronomik rakamlara ve olaylara bu kadar ayrıcalık verildiği ise müellifin *“Rabbin gölgeyi nasıl uzattığını görmez misin? İsteseydi onu sabit kılardı. Sonra biz güneşi gölgeye delil kıldık.”*¹². *“Sonra onu kendimize yavaş yavaş çektik”*¹³. Gölge gün doğmadan yerleri kaplar eğer gölge sakin olsa ve değişmese namaz vakitlerini bilmenin yolu yoktur.

Gölge sakin kalsa ve değişmese günün kalan saatlerinin ne kadar olduğunu bilemeyiz. Sonra gölge yavaş yavaş eksilir ve günden kaç saat kaldığını biliriz. Eğer gölge birden kayıp olsaydı günden kaç saat kaldığını gene bilemezdik” ifadelerinden neden bu konuya bu kadar eğildiği anlaşılmaktadır.¹⁴

Eserde astrolojiye ilk giriş olarak namaz vakitleri ve güneş gölgesinden bahseder. Eserde “zeval” diye bahsi geçen gölge konu edilirken Ebû Abbâs'ın söylediklerine ve örneklerine de yer verilir. “Ebû Abbâs dedi ki: günün en uzun hali 15 saattir o zaman gece 9 saattir ve günün en kısa hali 9 saattir o zaman gece 15 saattir.” örneğinde olduğu gibi.

Müellifin eserde sadece Arap aylarından bahsetmesi beklenirken aksine Arap, Fars, Rum, Kıptî, Kuzey Afrika, Hint aylarına da yer verir.¹⁵ Tek tek bütün bu ülke takvimlerindeki aylardan, onların adlandırılmasından hatta bu ayların kaç gün oluştuğundan, günlerin uzunluk, kısalığından bahsetmektedir. Konuyla ilgili yine diğer örneklerde olduğu gibi pek çok kişiden rivayet ve kur'an'dan ayet

¹² Kur'ân 25/ Furkân, 45

¹³ Kur'ân 25/ Furkan, 46

¹⁴ Bk. Metinde s.24,25

¹⁵ Bk. Metinde s.29,30,31

örneğine gider. Kâdî Ya‘kûp b. Yûsûf, Ebû Rabî‘, Ebû Maşer, Ka‘b el-Karazî b. Mehmet şöyle dedi: “Allah, geceyi gündüzün içine sokar, gündüzü de gecenin içine sokar. Güneşi ve Ay’ı da koyduğu kanunlara boyun eğdirmiştir. Her biri belirli bir vakte kadar akıp gitmektedir. İşte bu, Allah’tır, Rabbinizdir. Mülk yalnızca O’nundur. Allah’ı bırakıp da ibadet ettikleriniz, bir çekirdek zarına bile hükmedemezler” gibi.

2.4. ZOOLOJİ İLE İLGİLİ BİLGİLER

Eski çağlardan günümüze dek yaşamış olan tüm hayvan türlerini konu edinen Zooloji bilimi pek çok bilim dalına da yardımcı olmakta ve kaynak sağlamaktadır. Bu çalışmamızda da müellifin gezip gördüğü yerlerdeki ilginç hayvan örneklerinden bahsetmesi bu konuya değinmemize vesile olmuştur. Eserde geçen hayvanların pek çoğu bildiğimiz hayvanlar iken bazıları da günümüzde nesli tükenmiş olan hayvanlar sınıfına girmektedir.

Metin içerisinde gergedandan “dört ayaklı bir hayvandır ve alnında bir boynuz vardır, eğer o boynuzu kesersen içinden güzel görüntüler çıkar” diye bahsetmekte ve bu hayvanın Çin’de üç yüz dinara satıldığını ifade etmektedir.

Müellifin gezip gördüğü yerlerden birinde abdest aldığı esnada bir taşın altından çıkan sarı bir yılandan bahsettiğini ve bu konuyu detaylı bir şekilde bize aktardığını görmekteyiz.

Eser içerisinde müellif yengeç, kılıç balığı, öküz balığı, deniz domuzu, ejder balığı (köpek balığı), el-kalansva (balina olduğunu düşünmekteyiz), şimşek balığı, el- belb (kalamar) gibi deniz hayvanlarının fiziksel özelliklerden bahsetmektedir.¹⁶ Müellifin bazı balıklar hakkında şiire de yer verdiğine rastlıyoruz. Buna örnek olarak da “Minare Kadar Balık” başlıklı resim ve yazıyı da görebiliriz.

Minare kadar balık denizden yukarıya doğru
uçup tekrar denize döner. Balık gemiye doğru
atlar ve gemiyi parçalar. Gemide bulunan
insanları da öldürür. Eğer gemide bulunan

¹⁶ Bk. Metinde s.43, 44, 45

insanlar bu balığı görüp hissedilerse onu korkutmak için davul -zurna çalmaya başlar, kovalarla ses çıkarır ve bağırmaya başlarlar. Bu balık adeta denizde bir musibettir. Allah (c.c) isterse insanları bu musibetten kurtarır.¹⁷

Genel olarak metinde bahsi geçen hayvanları şöyle sıralayabiliriz; Sarı yılan, Gergedan, Testere Balığı, Öküz balığı, Pişmiş Balina, Yengeç, Deniz Domuzu, el- Kûsec, Ejder Balığı, el- Kalansva, Şimşek Balığı, el-Belb, Çengel Balığı, el-Manara, Mısır Yılanı, Mısır Nil'indeki Timsahlar ve Arap atı.

Eserde ayrıca bu konular dışında bazı meyvelerden, insan topluluklarından da bahsedilmiştir.

¹⁷ Bk. Metinde s.45, 46

S. 11

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ESERİN ÇEVİRİSİ

3.1.GIRNATA VE ÇEVRESİ

Ehl-u'l-Kehf

Gırnata yakınlarında bulunan ve Lûşî¹⁸ denilen şehirde yerin altında, içine güneş ışığının girmediği bir mağara vardır. Bu mağaranın içinde vücutları hiç değişmemiş ve hiçbir bozulma olmamış yedi adam cesedi bulunmaktaydı. Bu adamlardan altısı sırt üstü uzanmıştı yedincisi ise mağaranın arka tarafında sağ tarafına uzanmıştı ve belini duvara yaslamıştı. Ve ayaklarının yanında ölü bir köpek uzanmıştı. O mağarada bir mescit vardı ve bu mescitte edilen dualar kabul olurdu. Bu mağarada görkemli bir heybet vardı. İnsanlar her yerden buraya gelirdi ve o beldenin insanları bu mağaradan gecenin karanlığında nur gördüklerini söylüyordu. İbn Abbâs derki: “ Ehlü'l-Kehf Şam'dadır, lakin bu mağara Allah'ın Kur'ân'da zikrettiği gibidir ve Şam'daki mağarada hiç bir şey yoktur ve gerisini yalnız Allah bilir.

S. 12

Gırnata Pınarı ve Zeytin Ağacı

Gırnata'nın yakınlarında bir karlı dağ vardı, bu dağda hem yaz vardı hem kış kar bulunurdu ve buna insanlar bir anlam veremiyordu. Bu dağın yakınlarında bir kilisenin kalıntıları vardı ve bu kilisenin yanında bir pınar ve içinde de bir zeytin ağacı vardı. İnsanlar her yaz belli bir günde bu zeytin ağacını ziyaret ederlerdi. O gün güneş doğduğunda o pınardan su boşalırdı ve zeytin çiçeği açardı, sonra zeytin olurdu, büyüüp siyahlaşırdı. İnsanlar o pınarın suyundan alırdı çünkü o suyun şifalı olduğuna inanıyorlardı.

¹⁸ Metinde لوشی şeklinde geçmektedir.

S. 13

3.2.ŞEHİRLER HAKKINDA

Nuhâs Şehri

Endülüs'te Nuhâs şehrinde Hz. Süleyman el-Ehi el-Salam'ın cinlerinin evi bulunur, bu evin çevresinin kırk fersah¹⁹ ve duvarları da beş yüz zirâ²⁰ olduğu söylenir, aslını yalnız Allah bilir. Bu evde meşhur bir kitap vardı ve o kitapta evi Zulkarneyn'in²¹ inşa ettiği yazılıdır ama doğrusu Hz. Süleyman'ın inşa ettiği'dir. *“bana demir kütleleri getirin, nihayet dağın iki aynı arasını aynı seviyeye getirince (vadiyi doldurunca) : üfleyin (körükleysin)! Dedi. Artık onu kor haline sokunca “getirin bana, üzerine bir miktar erimiş bakır dökeyim”.* ²² İşte o şehir Nuhâstır.

Nuhâs şehrinin belli bir kapısı yoktur ve onu Nuser b. Musâ fetih etmiştir ve bu ilin etrafına yüksek yapılar inşa etmiş ve yapının tepesine çıkabilmek için tahta bir merdiven yapmıştır.

S. 14

Nuser b. Musâ bu yapı için çok para ödemiştir ve bu kişi binanın tepesine çıktığında bir kahkaha atmış sonra şehrin içine gerip çılgınlık atmış ve bir adama çok para verip ondan gördüklerini hiç kimseye söylememesini istemiştir.

Sonra yine şehrin içine girmiş, sesler gelmiş, sonra birden sesler kesilmiş. Sonra bir adamı çağırıp ona da aynı şekilde çok para verdikten sonra, adamın beline bir ip bağlayıp adamdan aşağıya atlamasını istemişti ve adam atladıktan sonra adamı o iple çekmeye çalışmışlar ama adam ikiye bölünmüştü ve cesedinin yarısı aşağıya düşmüştü. Bu konuyla ilgili *“bu ilde cin var ve bu cinler yukarıdan bakanları aşağıya çekiyor”* ama aslını Allah bilir denilmiştir.

¹⁹ Fersah 3 mile eşittir, yani yaklaşık 6 km'dir. Bk. Walter Hinz, *İslâm'da Ölçü Sistemleri*, (Çev. Acar SEVİM), Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul, 1990, s. 76

²⁰ Zira: ortalama 54,04 cm'e denk gelir. Bk. Walter Hinz, a.g.e., M.Ü Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul, 1990, s.67

²¹ Mustafa Öztürk, Zülkarneyn., İA, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2013, c.44,s.564-567

²² Kur'ân, 18/Kehf, 96

Nuhâs şehriyle ilgili bilgiler tüm dünyada duyuldu ve kitabı meşhur oldu. Ayrıca denilmiştir ki; “*ey Allah’ın Peygamberi onlar Hz. Süleyman’ın cinleridir ve onları Hz. Süleyman hapis etmiştir.*”

Mulûk Şehri Hakkında

Tuleytula²³ diye bilinen ve etrafında büyük nehrin olduğu büyük bir şehirdir, cinler o nehrin üzerine bir dağdan bir dağa sallanan taştan yüksek bir köprü yapmışlardır, temel demirden olup üzerine kurşundan eritilen taşlar konulmuştur.

S. 15

el-Beydâi Şehri Hakkında

Bu şehir beyaz taşlardan yapılmış ve bu şehri cinler hazreti Süleyman’a inşa etmişlerdi. Söylenildiğine göre bu ilin içine yılan, akrep ve diğer böcekler giremezdi, şehrin yerleşim yerlerinde taneleri on miskal²⁴ ağırlığında bir çeşit üzüm vardı.

Bu yerleşim yerleri ve şehrin içerisinde olanlar hakkında çok bilgi vardır.

Şantâra Şehri Hakkında

Endülüs’te Şantâra diye bir şehir vardır ve bu şehirde bir çeşit elma vardır ve bu elmanın çevresi üç karıştır. Allah’ın kudretinin sonu yoktur ve onu kuşatacak bir yol da yoktur.

S. 16

Meleğin kiblesinde, onların secde ettiği yerlerde burçlar ortaya çıkar.

²³ İspanya’da günümüzde Toledo adıyla bilinen tarihi bir şehirdir. Bk. Mehmet Özdemir, “Tuleytula”, İ.A, TDV Yayınları, İstanbul, 2012, c. 41, s. 363-368

²⁴ 4,722 gr’a karşılık gelmektedir. Bk. Walter Hinz, a.g.e, s. 3

Nuhâs İle İlgili Bir Şiir

Şair Nuhâs şehri ile ilgili diyor ki tepenin üzerine oturmuş olağanüstü bir şehir. Bu şehir Hz. Süleyman tarafından yapılmış. Bu şehri yapan ve kuran cinler ve kuşlardır. Şehir yaparken bakır maddesi (Nuhâs) en kullanılan maddelerden biridir. Ondan dolayı şehrin adına “Nuhâs” denmiştir. Şehrin çevresinde uzun ve muazzam bir sur varmış, şehrin içinde ise dünyanın hazinesi toplanmış. Sonuç olarak bu şehri efsane kurmuş.

S. 17

3.3.DENİZLERİN ÖZELLİKLERİ VE ACAYİPLİKLERİ

Karadeniz, Yeşil Deniz²⁵, Medcezir

Karanlıklar denizi diye bilinen Bahru'l-Esved²⁶, yazları ve kışları Endülüs ülkesinin kuzey ve batısını kuşatan bir denizdir.

Endülüs'ün sonunda iki denizin birleşme yeri vardır ve bu olay Kur'ân'da geçer. Bu iki denizin birleşme yerinin eni üç fersah, boyu yirmi beş fersaktır ve orada med ve cezir bir günde dört kere gerçekleşir ve bir günde iki kere gelir iki kerede gider gerçekleşir.

Bahr'ul-Esved güneş doğduğunda yükselir ve geri çekilir, sonra Bahr-ı Rum²⁷ alçalır sonra Bahr'ul-Esved Bahr-ı-Rum'un içine girer, Bahr-ı Rum Endülüs'ün batı ve kuzeyindedir ve suyunun rengi yeşildir, Karadeniz'in suyunun rengi ise mürekkep rengidir, insan avucuna Bahr'ul-Esved'in suyundan aldığı anda rengi çok berraktır ve ayrıca tadı çok tuzludur ve hala bu zamana kadar Bahr'ul-Esved medi yeşil denizde gerçekleştirir ve güneş batımına kadar yeşil denizin yanlarından taşar sonra her iki denizde aynı seviyeye ulaşır.

²⁵ Okyanus demektir., Mustafa L. Bilge, “Okyanus”, İ.A, TDV Yay, İst, 2007, c. 33, s. 341-342

²⁶ Balkan ve Anadolu yarımadalarıyla Kafkasya arasında uzanan iç deniz. Bk. Metin Tuncel, “Karadeniz”, İ.A, TDV Yay., İst., c. 24, s. 385-386

²⁷ Metinde geçen Bahr-ı Rum, Rum Denizi demektir.

Güneş batımından sonra Karadeniz'in seviyesi iner ve yeşil denizin sularıyla karışır.

Sonra yeşil denizin seviyesi alçalır ve Bahr'ul- Esved yükselir ve yeşil denizin sularında gece yarısına kadar med gerçekleşir. *“Güneş de kendi yörüngesinde akıp gitmektedir. Bu, mutlak güç sahibi, hakkıyla bilen Allah'ın takdiri (düzenlemesi)di.”*²⁸ “işte bu aziz ve âlim olan Allah'ın takdiridir.”

S. 18

Peygamberimiz Hz. Muhammed'e med ve cezir sorulduğunda ve o demiş ki: bu okyanusun bir mülküdür, ayak bastığında bir dolar bir taşar.

Deniz Narı (Narençi):

Bu denizde çok acayip şeyler gördüm, denizin su seviyesi alçaldıktan sonra bir dağın tepesi belirdi ve o dağın tepesinde kırmızı narenç²⁹ vardı sanki bir ağaç parçası gibiydi, bunun gemilerden düştüğüne şüphe yoktur.

Sonra oraya girdim ve narençlerden birini tuttum. Taşa yapışmış halde bir hayvan buldum ve onu bir taşla çıkartmaya çalıştım ama olmadı sonra bir bıçakla onu kesmeye çalıştım ama olmadı ve bu hayvanın gözü ve kafası yoktu. Ağzı da bacaklarının olduğu yerdeydi, tıpkı ağaçlardaki gibi.

Sonra üzerine bir kumaş sarıp onu çekmeye çalıştım ağzından kırmızı renkli bir sıvı salgılandı ama onu rahat bıraktığımda ağzını açıyordu ve hareket etmeye başlıyordu sanki nefes alıyordu ve bunlar büyüklü küçüklü gruplar halindeydi.

Deniz Üzüümü:

Deniz sahilinde siyah renkli bir salkım üzüm gördüm hiç şüphelenmeden ondan yemek istedim ve ondan bir salkım kopartmaya çalıştım ama olmadı ve daha sonra kopartmaya çalışınca kabuğu soyuldu ve tanenin içi salkımın üzerinde kaldı içinde çekirdek beyaz vardı ve bu üzüm balık gibi kokuyordu.

²⁸ Kur'an, 36/ Yâsîn, 38

²⁹ Narenç; Farsçada ve Arapçada turunç demektir.

Sarı Yılan:

Bir gün Rum denizinde bir taşın üstünde abdest alırken, o taşın altından bir sarı bir yılan çıktı ve o taşın etrafı su ile kaplıydı ve birden siyah noktalı sarı renkte bir yılan kuyruğu belirdi ve ayak parmaklarıma dolandı.

S. 19

Birden korktum ve ayaklandım ve aniden yılanın kafası taşın altından belirdi sanki sarı renkte siyah benekli bir tavşan başı gibiydi ve iki büyük gözü vardı.

Yanımdaki hançeri çıkarttım ve yılanın başını kesmeye çalıştım, sanki hançere dolandı, sonunda kesmeyi başardım. Yanımdaki hançeri çıkardım ve bu yılanın başına sapladım, hemen taşın altına girdi, o sırada ben de bıçağı yakalamaya çalıştım ama bıçağı ondan kurtarmayı başaramadım. Tam elimden bırakacaktım ki hızlıca hançeri elimle kavrayıp tuttum ve yılanı kesmek üzere sapladım.

S. 20

3.4.DAĞLAR HAKKINDA**Lukâm Dağı**

Lukâm dağına gelince, dağın başlangıcı Mekke ile Medine arasında bir yerdedir ve orada ona Urç adı verilir ve Şam'a kadar uzanır sonra Hûmûs'un dağlarına ulaşır orda ona Lübnan dağı denir sonra oradan Şam'a uzanır, sonra Missîsa'ye ve Antakya dağlarına ulaşır orada ona Lukâm dağı adı verilir.

Sonra Harâz Dağlarına ulaşır ve orada ona Kik³⁰ adı verilir ve Bab'ul-Ebvâb³¹ denizine ulaşır ve şimdi bu denizin adı Taberistan Denizi³² ve ayrıca Kik diye bilinir.

³⁰ Metinde كك şeklinde geçmektedir.

³¹ Xavier de Planhol, "Hazar Denizi", İ.A, TDV Yay, İst, 1998c. 17, s. 109-113

³² Xavier de Planhol, a.g.m, s.110

Serât Dağı

Serât dağı Arapların en güzel dağıdır ve bu dağ Yemen'den Şam'ın vadisine kadar uzanır.

Araplar dağın arkası ve batı tarafına Bahru'l- Tihame³³ adını verdiler, doğu tarafına Necid adını verdiler ve dağa Hicâz adını verdiler çünkü iki tarafı birbirinden ayırdığı için.

S. 21

Er-Râhûn Dağı

Dağın özelliği: El-Râhûn dağı Hz. Âdem (as) gökten Serendib'e indiği dağdır ve indiği yer Serendib³⁴ adasıdır bu ada Hint denizindedir ve Serendib adası ölçüsü 80 fersah boyu ve 80 fersah enidir.

Bu dağın insanlarına el-Berâhime³⁵ adı verilir, bu insanlar Hindistan halkındandır Allah'a inanıyorlar ama peygamberliği inkâr ediyorlar ve putlara tapıyorlardı.

Bu dağdan renkli cevherler çıkar, çok yüksek ve havada yürür gibi duran El-Râhûn dağında bir kayanın üzerinde Hz.Âdem'in (as) iki ayak izi bulunur. Rivayet edildiğine göre bu adımlar Hz. Âdem'in Mekke'ye giderken attığı ilk adımlarmış. Her adımını 70 ziradır. Bir ayağı Mekke'de iken diğer ayağı denizdedir. Oradan deniz yürüyerek aslında 3 günlük mesafededir.

Bu dağda misk faresi, reyhan bitkisi ve cevherler olduğu bilinir ve Hz. Âdem'in ayak izinin üzerine her gece ve gündüz bir nur doğar ve o nurla yıkanır.

Hz. Âdem Hadisi

Atâ'nın söylediğine göre kokuların cennette aslı bulunur, Hz. Âdem (as) karanlıkta Cebrail (as) gökyüzünden atarken bir koku olmuş ve Hz. Âdem (as) bir bitkiye tutunmuş çünkü o bitkiyi çok severmiş ve yeryüzüne indiğinde elinde o

³³ Arabistan'ın Kızıldeniz sahilindeki dar kıyı ovası. Bk. Elnure Azizova, "Tihâme", İ.A, TDV Yay, İst., 2012, c. 41, s. 153-154

³⁴ Hindistan'ın güneyindeki Seylan (Sri Lanka) adasında Ortaçağ İslâm coğrafyacılarının verdiği efsanevi isim. Bk. Ferman Karaçam, "Serendib", İ.A, T.D.V Yay, İst, 2009, c. 36, s. 556

³⁵ Metinde geçen Berâhime, Budist rahip anlamına gelmektedir. Bk. Ali Bardakoğlu, "Berâhime", İ.A, T.D.V Yay, İst, 1992, c. 5, s. 471

bitkiden varmış bu bitkinin adı reyhanmış, Serendib adasına indikten sonra bu bitki orada yetişti.

Hüseyin b. Ali, Ali b. Amr der ki, Ebû Adi Nuhâs b. Akham, Er-Rabah derler ki; cennetinde çıplak yabancı insanlar var.

S. 22

Her birinin boyu dört karıştır ve bedenleri kıl ile kaplıdır, suları ve yemekleri ağaç meyveleridir. Ayaklarını kullanmadan elleriyle ağaçlara tırmanıyorlardı.

Gergedan

Gergedan dört ayaklı bir hayvandır ve alnında bir boynuz vardır, eğer o boynuzu kesersen içinden güzel görüntüler çıkar. Çin'de her bir metresi 500 dinara satılır ve Çin kralları onunla gösteriş yaparlar ve bu boynuzun üzerine insan, balık ve at resmi çizilir, her boynuzun boyu bir kol boyundadır ve her boyun bir pençe kadardır. İçi doludur ve sağlam parçalardan oluşur.

el-Berâhime³⁶

Brahmanlar putlara taparlar, kadınlardan uzak dururlar, et yemezler, kurban kesmezler, pahalı elbise giymezler, putları ziyaret ederken koku sürerler, diz üstüne otururlar, puttan ona rahmet etmesini isterler ve ağlarlar.

Kıtlık olduğu zaman kral onları toplar ve put evine götürür ve putlardan yağmur yağdırmasını isterler ve ağlarlar eğer duaları kabul olmazsa kral halkını döver ve putlara: “*eğer yağmur yağdırmazsan halkı öldürürüm*” der.

Eğer kralları ölürse kralı kafası arka tarafa gelecek şekilde bir tahtanın üzerine koyarlar ve karısı onun cesedini sürükleyip üzerine toprak saçar ve şöyle seslenir; “*işte bu dün sizin kralınızdı, şimdi ise dünyadan göçtü ve o kralken mülkü varken öldü dünya hayatına aldanmayın.*”

S. 23

³⁶ Detaylı bilgi için Bk. Günay Tümer, “Brahmanizm”, D.İ.A, İst, 1992, c. 6, s. 329-333

Cesedi üç gün boyunca memleketinde sürüklenir, sonra cesedi dörde bölerler her parçası bir sandala konup üzerine kâfur ile safran serpilir, sonra ceset yakılır.

Dubâvend Dağı

Dubâvend dağı Rey' ile Tabaristan'ın arasında bir yerdir, en yüksek dağlardan biridir, yürüyerek bir insan tepesine iki günde ulaşır, ölçüsü 33 cerîptir³⁷ ve bu dağın tepesi yaz kış kar ile kaplıdır.

Bu dağda 30 delik vardır ve her bir deliğin üzerinden kükürtlü duman yükselir, hatta oradan alevli sarı-kırmızı kükürt fişkırdığı söylenir.

İbrahim ed-Darab b. Mehmet bana dedi ki: *“babam o dağdan kırmızı kükürt çıkartırdı, oranın ateşine yakın olmamaya çalışmış, orada demirden odalar varmış.”*

Horasan'da bir adamın kral için o dağdan kırmızı kükürt çıkarttığı ve bunlara karşılık da kralın kükürtleri alıp ona altın verdiği sonrasında da adamın altınları alıp kaçtığı söylenir.

S. 24

Sonra kral onu yakalatıp hapse attırmış. Ebû el-Aliye diyor ki Ali Ebû Tâlib b. Ali demiş ki: *“burada cin taşı saklıdır ve o taşın içinde Hz. Süleyman'ın yüzüğü vardır.”*

Ka'b el-Ahbâr demiş ki: *“bu dağın içinde el-Dahhâk vardır ve (Kays b. Lehbûb el- Buyûrâsât) onu Dâvud b. Süleyman savaştan sonra bu dağa hapsedmiştir.”*

İbrâhîm b. Sehl demiş ki: *“bu dağ Şam'daydı ve Hz. Süleymân bu dağı bırakınca, el-Dahhâk dağın içine girip kendini ve dağı Şam'dan Dubâvend'e çekmiş ve orada Allah o dağı yerle bir etmiş ve el-Dahhâk kıyamet gününe kadar o dağdan çıkamamıştır.”*

³⁷ Cerîb bir alan ölçüsü olup Ortaçağ'da 1 cerîb 1592 metrekare eder. 33 cerîb de 52.536 metrekare eder. Bk. Walter Hinz, a.g.e, s. 81

Hafız b. Emîr Musâ'nın emrindeki İbrahim b. Mehmet demiş ki: *“Me'mûn 150 asker ile birlikte halifenin emriyle Musâ ile birlikte o dağa gitmesini istedi.”*

İbn Nâfi³⁸ demiş ki: *“köye ulaşıp o dağa yaklaşınca, askerler Bîvârsıfa gitmek için bir kaç gün orada kamp kurdu sonra yaşlı zayıf bir adam yaklaştı ve askerlere ne yaptıklarını sordu, askerler de sultanın emriyle dağı araştırdıklarını söylediler.”*

Yaşlı adam Emîr'e demiş ki: *“eğer o dağa ulaşmak istiyorsanız ulaşamazsınız.”*

Emîr de o adamdan onlarla birlikte dağa çıkmasını istedi ve yaşlı adam çıktı ve onlara bir delik gösterdi, orayı kazdılar, bir taş çıktı üzerinde elinde çekiç olan bir adam resmi vardı, ibn Nâfi' adama bu ne diye sormuş o da onun bir Bîvârsıf tılsımı olduğunu ve tılsımdaki adamın zincirlerini kırmak için çekiç ile vurduğunu söylemiş.

S. 25

Sonra yaşlı adam der ki: *“bu tılsım Buyurasiftedir ve eğer çekiçle vurulursa bu tılsımın zincirleri aynı hale gelir.”*

Onlara tılsıma dokunmamalarını emretmiş ve o dağdaki delik kendi kendine kapanmış, sonra yaşlı adam onlardan bir merdiven istemiş ve merdivenle yukarı tırmanmışlar. Üstü altın çivili bir demir kapı görmüşler ve adam bunun gibi 7 tane kapı olduğunu ve kapıların her birinin arkasında bir hayvan olduğunu, o kapıların açılmamasını istemiş. Bunun üzerine kral da açarsa o hayvan ülkeye saldırır diye açtırmamış ve emir adama hayvanın orada ne yemek yediğini sormuş, o da o hayvanın karnında bir tılsım olduğunu ve o tılsımın karnından hiç çıkmadığını söylemiş ve yemeğinin o tılsım olduğunu söylemiş. Ve haber Me'muna gönderilmiş, o da hayvana yaklaşmamalarını emretmiş.

³⁸ İbn Nâfi' İmam Mâlik'in talebesidir. Ali Bardakoğlu, “Abdullah b. Nâfi'”, D.İ.A, c. 1, s. 124

S. 26

3.5.NAMAZ VAKİTLERİ VE GÖLGE İLE İLGİLİ ZEVALI³⁹ BİLMEK

Abdullâh el-Hadramîni b. Mehmet, Mekke’de bize Hüseyin b. Harîs ile Abdulvahhâb el-Marûzî b. Hıdbbe, Amr b. Mehmet, Ebû Seleme, Ebû Hureyre Hz. Muhammed’in hadisinden şöyle rivayet ederler; *“Cebrail size dinin emrini öğretiyor.”*

Sonra öğle namazını kıldı güneş dönünce ikindi namazını kıldı sonra güneş batınca akşam namazını kıldı sonra şafak batımından sonra yatsı namazını kıldı ve gün doğunca sabah namazını kıldı.

Gündüz sabah namazını kıldı sonra her şeyin gölgesi kendi gibi olunca öğle namazını kıldı, güneş döndükten sonra her şeyin gölgesi iki misli kadar olunca ikindi namazını kıldı, güneş battıktan sonra akşam namazını kıldı, sonra gece yatsı namazını kıldı, gün doğunca da tekrar sabah namazını kıldı.

Resurullah der ki; *“bu iki vakit arası namaz vakitleridir.”*

Haşim el-Bağavi’nin b. İbrahim’in bahsettiğine göre Halit el-Kerâ’isi b. Hıdbbe, Ebû Eyüp ve Amr b. Abdullah peygamberimiz Hz. Muhammed’den şöyle rivayet ederler; *“öğle namazının vakti insanın gölgesi kendi boyunda oluncadır. İkinci namazının vakti güneş sararıncadır, akşam vakti güneş battıktan sonradır, yatsı namazının vakti şafak batımından sonradır ve sabah namazı gün doğumundan sonradır.”*

S. 27

Ebû Abbâs der ki: güneş batınca insanın gölgesi kendi boyundadır ve birinci hadiste der ki: *“eğer güneş doğmadan batarsa.”*

Bu vakitler ülkeler değişse bile aynıdır ve değişmez. Gölge zeval zamanı her ülkede günün kısalmasına ve gecenin uzamasına göre değişir.

Gölge zeval vakti her ülkede gecenin uzaması ve gündüzün kısalmasına bağlıdır.

³⁹ 1. Yok olma, sona erme, yıkılma, 2. Öğle, 3. Batma, Mehmet Kanar, Osmanlı Türkçesi Sözlüğü, Say Yay, İst, 2009, c.II, s. 3783-3784, Ayrıca Bk. Cengiz Aydın, “Arz”, D.İ.A, c. III, s, 441

S. 28

3.6.GECE VE GÜNDÜZ SAATLERİNİN UZAMASI VE KISALMASI

Ebû Abbâs der ki: gece ve gündüz her zaman 24 saattir ve saatte 15 derecedir, 30 şâirettir. Ve her derece 60 dakikadır ve dakika 42 taraftır, gece ile gündüz 800.400 taraftır.

Her gece ve gündüz Allahın takdirine göre uzar *“Allah, geceyi gündüzün içine sokar, gündüzü de gecenin içine sokar. Güneşi ve Ay’ı da koyduğu kanunlara boyun eğdirmiştir. Her biri belirli bir vakte kadar akıp gitmektedir. İşte bu, Allah’tır, Rabbimizdir. Mülk yalnızca O’nundur. Allah’ı bırakıp da ibadet ettikleriniz, bir çekirdek zarına bile hükmedemezler”*⁴⁰ *“Gökleri ve yeri hak ve hikmete uygun olarak yaratmıştır. Geceyi gündüzün üzerine örtüyor, gündüzü de gecenin üzerine örtüyor. Güneşi ve ayı da koyduğu kanunlara boyun eğdirmiştir. Bunların her biri belli bir zamana kadar akıp girmektedir. İyi bilin ki O, mutlak güç sahibidir, çok bağışlayandır”*⁴¹

Kâdî Ya’kûb b. Yûsûf, Ebû Rabî‘, Ebû Maşer, Ka’b el-Karazî b. Mehmet Hz. Muhammed’den rivayet edip demişlerdir ki: *“Allah, geceyi gündüzün içine sokar, gündüzü de gecenin içine sokar. Güneşi ve Ay’ı da koyduğu kanunlara boyun eğdirmiştir. Her biri belirli bir vakte kadar akıp gitmektedir. İşte bu, Allah’tır, Rabbimizdir. Mülk yalnızca O’nundur. Allah’ı bırakıp da ibadet ettikleriniz, bir çekirdek zarına bile hükmedemezler”*⁴² kışın gecesinden yazın gündüzüne girer, yazın gündüzünden de kışın gecesine girer.

Ebû Abbâs dedi ki: *“günün en uzun hali 15 saattir o zaman gece 9 saattir ve günün en kısa hali 9 saattir o zaman gece 15 saattir.”*

Benim bu kitabı yazdığım tarih h. 318 senesinin 1 Muharrem’idir.

Günün en uzun ve gecenin en kısa hali Haziran ayının Rum tarihine göre 22’sinden itibaren dir. Farsça her DaMâh ayının 26’sından sonra.

⁴⁰ Kur’ân 35/ Fâtır, 13

⁴¹ Kur’ân 39/Zümer, 5

⁴² Kur’ân 35/Fâtır, 13

S. 29

Sonra gün kısaltmaya gece uzamaya başlar ve her ay bir saat artmaya başlar eylül ayının Rum tarihine göre 23'ünden itibaren. Gün ve gece Farsça Tir Mâh ayının 23'ünden sonra o vakit gün 12 saat olur.

Sonra gece gündün daha uzun olmaya başlar. Rum tarihine göre 11. ayın 21'inden itibaren ve o gün yılın en kısa günü ve en uzun gecesidir, o gün gece 15 saattir ve gündüz 9 saattir Farsça ZerMâh ayının 21'inden itibaren.

Sonra gün uzamaya ve gece kısaltmaya başlar Rumca Âzâr ayının 23'ünden itibaren ve o gün gece ile gündüz aynıdır ve her ikisi de 12 saattir Farsça Asfida Ramd Mâh ayının 21'inden itibaren.

Sonra gün gecedен daha uzun olur ta ki Rumca Haziran ayının 22'inden itibaren sonra 9 saat olur ve böylece kısalır ve gece olur. Böylece Farsça Haidâd Mâhayının 27'sinden itibaren geceler kısa gündüzler uzun olur.

Sonra Rum senesinden her sene bir gün eksilir.

S. 30

3.7.ZEVAL ZİKİRİ VE ÜLKELERDE GÖLGELERİN MİKTARI

Ebû Abbâs demiş ki: *“zeval vakti bazı zamanlarda ve ülkelerde değişir çünkü güneş gezegenimizin ortasında yer alır ve ülkelerin güneşe yakınlık ve uzaklıklarına göre de gölge ülkelere göre değişiklik gösterir.”*

Güneş Mekke'de yaz günlerinde batınca hiç bir şeyin gölgesi olmaz, gölge bahar, kış ve güz günlerinde olur.

Gölgenin en uzun oluşu vakit güneşin dokuz ayak battıktan sonrasındır,

S. 31

Medine'de gölge güneş 7,5 ayak battıktan sonradır. Yemen'de gölge güneş 4,5 ayak battıktan sonra 9 ayak oluncadır. El-Gayta'da 7 ayak oluncadır, el-

Basra'da 9 ayak oluncadır, el-Kufe'de 8,5 ayak oluncadır, Bağdat'ta 8,25 ayak oluncadır. el-Dinar'da 11,25 ayak oluncadır, el-Makıs ta 7,60 oluncadır,

S. 32

İskenderiye'de 10 ayak oluncadır, Afrika'da 11 ayak oluncadır, Endülüs'de 12 ayak oluncadır, Mısır'da 9 ayak oluncadır, İrmeniy'e'de 16 ayak oluncadır, Kummi'de 13 ayak oluncadır, Rey'de 11 ayak oluncadır.

S. 33

Taberistan'da ve Sâriye'de 11,60 ayak oluncadır ve gölgenin en kısa olduğu zaman ise güneş batımı 1 ayak oluncadır.

S. 34

3.8.YILIN AYLARINA GÖRE GÜNEŞİN ZEVALİ

Ebû'l-Abbâs demiş ki: *“gölgenin kısalması ya da uzaması gecenin uzamasına ve kısalmasına bağlıdır.”*

Taberistan'da gecenin en uzun olduğu ve gündüzün en kısa olduğu zaman 11'inci ayın 21'i ve gölge 11,30 ayak olduğundadır.

Sonra gölge her gün ve her gece kısaltmaya başlar. Ama eksiklik 10 gün içinde fark edilir.

Bu kitabımı her ay 30 sayfa olarak yazdım okuyucuya şunları belirtmek için:

Furûdîn Mâh: İlk on günde güneş batınca gölge 4,36 ayaktır. İkinci on günde güneş batınca gölge 4.30 ayak olur. Son on günde güneş batınca gölge 3,7 ayak olur.

Erdibehset Mâh: İlk on günde güneş batınca gölge 3,25 ayak olur, ikinci on günde gölge 2,6 ayak olur.

Herdâd Mâh: İlk on gün güneş batınca gölge 1,3 ayak olur, ikinci on günde güneş batınca gölge gene 1,3 ayak olur, son on günde güneş batınca gölge 1,5

ayak olur. Ayın 24'ünde yılın içinde en uzun gündür ve o gün gece yılın en kısa gecesidir.

Tîr Mâh: İlk on gün güneş batınca gölge 1,3 ayaktır, ikinci on günde güneş batınca gölge 1,6 ayaktır, son on günde güneş batınca gölge 2,6 ayaktır.

S. 35

Merdâd Mâh: İlk on gün güneş batınca gölge 2,75 ayaktır, ikinci on gün 3,2 ayaktır, son on gün 3,75 ayaktır.

Şehrîyûr Mâh: İlk on gün güneş batınca gölge 4.25 ayaktır, ikinci 10 günde güneş batınca gölge 4,5 ayaktır, son on günde güneş batınca gölge 5,25 ayaktır ve ayın 24 de gün ve gece saat sayısı eşittir.

Mihr Mâh: İlk 10 gün güneş batınca gölge 6 ayaktır, ikinci 10 gün gölge 6,75 ayaktır, son 10 gün güneş batınca gölge 7,25 ayaktır.

İbân Mâh: İlk 10 gün güneş batınca gölge 8,6 ayaktır, ikinci 10 gün güneş batınca gölge 9,6 ayaktır, son 10 gün güneş batınca gölge 9,7 ayaktır.

Ezir Mâh: İlk on gün güneş batınca gölge 10 ayaktır, ikinci on gün 10,30 ayaktır, son on gün 11,60 ayaktır çayın 21 en kısa gün ve en uzun geceli gündür.

Dî Mâh: İlk on gün güneş batınca gölge 10,30 ayaktır, ikinci on gün 10 ayaktır, son on gün 9,75 ayaktır.

Bihmen Mâh: İlk 10 gün güneş batınca gölge 9,6 ayaktır. Bak

İsfdârmed Mâh: İlk on gün 6,75 ayaktır, ikinci on gün 6 ayaktır, son on gün 5,25 ayaktır, ayın 21 inde gün ve gece eşittir.

S. 36

Bu ayların Farsça zikredilme sebebi okuyan kişi daha kolay okusun diyedir, fakat ayların aslı Rumcadır.

Bu kitapta Fars adlarını zikrettim çünkü Fars ayları her dört yılda bir gün eksilir ve her 120 yılda bir ay eksilir.

S. 37

3.9.ZEVAL VAKTİNİ BİLMEK

“Rabbiniin gölgeyi nasıl uzattığını görmez misin? İsteseydi onu sabit kılardı. Sonra biz güneşi gölgeye delil kıldık.”⁴³. “Sonra onu kendimize yavaş yavaş çektik”⁴⁴ . Gölge gün doğmadan yerleri kaplar eğer gölge sakin olsa ve değişmese namaz vakitlerini bilmenin yolu yoktur.

Ne de günün kalan saatlerinin ne kadar olduğunu bilemeyiz. Sonra gölge yavaş yavaş eksilir ve günden kaç saat kaldığını biliriz. Eğer gölge birden kayıp olsaydı günden kaç saat kaldığını gene bilemezdik.

Zevâl ve Ölçümü

Ebü'l-Abbâs der ki: “Zevâli bilmek için tüm şehirlerde bir parça porselen veya tabak veya tahta alınır, sonra güneş ışığı alacağı bir yere suyun içine koyulur, sonra ortasına bir çöp yerleştirilir ve o çöpe bir iplik bağlanır sonra güneşin ışığının olduğu yere işaret edilir.”

S.38

O zaman güneş batmamıştır sonra ışık sabit olup hiç değişmezse o zaman günün ortası demektir. Sonra gölge uzamaya başlarsa o zaman güneş batmaya başlıyor demek ve öğle vaktinin ilki demektir, sonra her şeyin gölgesi misli gibi olunca o zaman öğle vaktinin sonu demektir. Sonra gölge biraz kısalınca o zaman ikinci vakti demektir ve ikinci vaktinin sonu ta ki tahtanın gölgesi iki misli oluncaya kadar sürer.

Biliyorum ki gölge akşam vakti uzar sonra güneş zeval edince gölge eksilmeye başlar. İki karışık bir blok getirip sonra bu dairenin merkezine bir çöp koyup ve bu çöpe akşam vakti bir işaret ve yatsı vakti bir başka işaret edilir. Sonra iki işareti birbirlerine bağlarız ve bu çizgi doğu batı ekvator çizgisini temsil eder. Sonra daireyi ikiye böleriz güney ve kuzey şeklinde. Sonra daireyi gene ikiye böleriz ve gölge o çizgiye geldiğinde o vakit günün ortası demektir.

⁴³ Kur’ân 25/ Furkan, 45

⁴⁴ Kur’ân 25/ Furkan, 46

Eğer gölge doğuya yönelik ise güneş batmıştır ve bu yöntem yılın tüm günleri içerisinde ve tüm ülkelerde uygulanır ve hiç değişmez. Eğer Allah isteseydi gölgeyi uzatırdı.

S. 39

Ölçüm ve Namaz Vakitleri

Zeval vaktini ve ikindi vaktinde gölgenin ne miktar olduğunu bilmek istersen demirden veya tahtadan bir karış boyunda bir çubuk alınır sonra o çubuğun üstüne bir tane daha koyulur ve ikincinin başından bir delik açılıp bir iplik geçirilir ve ipliğin başına bir kurşun bağlanır. Böyle bir aletle ölçüm yapılır.

Ölçümün Bölünmesi ve Namaz

Biraz önceki ölçüm cihazından çıkan ölçümle namaz vakti bilinir. Eğer gölge eksiliyorsa güneş hala zeval ediyor demektir, eğer gölge artmaya başlarsa o zaman öğle vaktinin ilki demektir ve eğer gölge delikten geçmiş ise o zaman ikindi vaktidir.

Ölçüm cihazında her 7 çizgi bir köşe demektir ve her çizgi de 7 noktadan oluşur. Çizgiden çizgiye 7 çizgi vardır. Her çizgi 7 noktadan oluşur.

S. 40

3.10. GÜNDEN UZAYAN VE KISALAN SAATLERİ BİLMEK

Ölçüm Ve Saatlerin Uzaması

Şöyle denildi: *“günün her hangi bir zamanında günden kaç saat geçtiğini veya kaldığını bilmek için 12 parmak boyunda bir çubuk alın ve güneşin görüldüğü bir yere saplayın.”*

Sonra çubuğun üzerinde gölgenin kaç parmak olduğunu ölçün. Sonra günün ortasında ölçtüğün mesafeyi ilk ölçtüğünüz mesafeden eksiltiniz.

Sonra kalan rakamı 72 ‘ye bölünüz ve eğer ölçme zeval vaktinden önce yapılırsa kalan rakam günden kaç saat gittiğine işaret eder. Ama ölçüm zeval vaktinden sonra yapılırsa günden kaç saat kaldığına işaret eder.

Çünkü eğer günün ilkini bölersen sonuç 10 çıkar, sonucun özerine 12 eklersen 22 olur sonra günün diğer yarısı iki parmaktır eksiltirsen sonuçta 20 kalır sonra onu 72’ye bölünce o zaman günden üç saat geçmiştir. Eğer ölçüm zeval vaktinden sonra ise o zaman günden üç saat kalmış demektir.

S. 41

Günün her hangi bir zamanında günden kaç saat geçtiğini veya kaldığını bilmek için 12 parmak boyunda bir çubuk alın ve güneşin görüldüğü bir yere saplayın. Ve sonra çubuğun üzerinde gölgenin kaç parmak olduğunu ölçün. Sonra günün ortasında ölçtüğün mesafeyi ilk ölçtüğünüz mesafeden eksiltiriz. Sonra kalan rakamı 72 ‘ye bölünüz ve eğer ölçme zeval vaktinden önce yapılırsa kalan rakam günden kaç saat gittiğine işaret eder. Ama ölçüm zeval vaktinden sonra yapılırsa günden kaç saat kaldığına işaret eder.

Zevâl Bitkisi

Ebû'l-Abbâs der ki: *“Taberistan’da kırmızı bir bitki vardır adı el-Habârî’dir. Ve bu bitki zeval vaktinde bulutlu günde bile güneşe doğru bakar ve sabahtan akşama kadar güneş ile birlikte doğudan batıya döner.”*

S. 42

Yılın Günleri Hakkında

Ebû Abbâs der ki: her bir yıl 12 aydır ve her ay 29 gündür, hilal yılı 354 gün ve 8,25 saattir.

Fazıl b. Mehmet, Âli b. Hüseyin, Ebû Usama, Muhallihal b. Mufaddal, Bedir b. Ula, Halfet ve İbrâhîm şöyle rivayet ettiler: “*yıl 354 günden fazla olmazdı.*”

İbrâhîm der ki: “*İnşallah.*”

Ben de derim ki (Ebû'l-Abbâs): “*İnşallah.*”

İbrâhîm dedi ki: “*Her dört yılda bir gün artar.*”

Ebû'l-Abbâs dedi ki: “*O yıl Kabîs yılıdır.*”

El-Hind dedi ki: “*O yıl 365 gün 6 saat ve 2,5 bölüdür.*”

Güneşin oğlağa girişinden itibaren Kâmer (ay) yılı ile şemsi (güneş) yılı arasında 10 gün ve 25 saat vardır.

Bu saatlerden daha fazla olursa cahiliye döneminde onu güneşin döngüsüne göre hesap ederlerdi.

S. 43

Güneşin hareketlerine göre, ilkbahar geldiğinde gündüzün ve gecenin saatleri eşit olur ve kuşlar bolluktan dolayı sanki şarkı söyler.

Eğer bir ay artarsa o yılı 13 ay yapar ve o yıl Muharrem ayında hacca giderler.

Nâsî'nin Cahiliye dönemindeki hesaplarına göre yılın eksilmesinden bir ay sorumludur. Yine Nâsî'nin söylediklerine göre bu ay Muharrem ayıdır ki biz onun söylediklerine itaat ediyoruz.

“Haram ayları ertelemek, ancak inkârda daha da ileri gitmektir ki bununla inkâr edenler saptırılır. Allah'ın haram kıldığı ayların sayısına uygun getirip böylece Allah'ın haram kıldığını helâl kılmak için haram ayı bir yıl helâl,

*bir yıl ha-ram sayıyorlar. Onların bu çirkin işleri, kendilerine süslenip güzel gösterildi. Allah, inkârcı toplumu doğru yola iletmez.*⁴⁵

Peygamberimizin hacı olduğu yıla veda hacı denildi son hacca gittiği yıldır diye, Zi'l-Hicce ayında oldu diye değil.

Hz. Peygamber hutbesinde şöyle demiş: *“ey insanlar yıl gene döndü ve Allah’ın dünyayı yarattığı gün 4 Muharreme geldi.”*

Nâsî’nin söylediklerine Allah’tan onay gelmemiştir. Veda hutbesinde Hz. Muhammed halka Allah’ın takvimine göre itaat etmeniz doğrudur demiştir.

S. 44

Rum hesaplarına göre bir yıl 365 gündür ve onlar da çeyrek gün yoktur, oradaki yabancılar her 120 yılda bir, yıla bir ay eklerdi güneşe göre hesaplar doğrulması için. Sonra İslam geldi günleri karıştı ve zamanları da karıştı. Farşlıların yılı 365 gündür.

S. 45

3.11. AYLARIN İSİMLENDİRİLMESİ

Araplarda Ayların İsimleri

Arap aylarını birincisi Muharrem ayıdır, Sefer, Rebî’ul-Evvel, Rebî’ul-Sâni, Cumâdî’l-Evvel, Cumâdî’l-Sânî, Receb, Şa’bân, Ramazân, Şevvâl, zu’l-Ka’de, zu’l-Hicce. Muharrem’in 10’u aşure günüdür, Şevvâl’in biri Ramazan bayramı, zu’l-Hicce’nin onuncu günü Kurban Bayramı, nahr günleri teşriktan üç gün sonradır ve dokuzuncu gün Arife Günüdür, sekizinci gün Tervîye Günü, el-Bayd Günleri her ay 3 gündür (13.14.15) ve bu 12 ayın içine 4 Muharrem ay vardır. (zu’l-Ka’de, zu’l-Hicce, Muharrem, Receb)

⁴⁵ Kur’ân, 9/ Tevbe, 37

Fars Aylarının İsmi:

Furûdîn Mâh, Nîrûz'un birinci günü, Ardî Bahşt Mâh, Hardâd Mâh, Tîr Mâh, Mirdâd Mâh, Şehriyûr Mâh, Mihri Mâh, ve Mihri Mâh'ın 16ncı günü festival yapılır, Abân Mâh, ve Abân Mâh'ın 26'ncı günü Kehnibârdır ve bu 10 gündür, 5 Abân Mâh'ındır, beş günü de Mıstarka günleridir, bu son beş günü yıla dâhil değildir. Sonra Azr Mâh, Dî Mâh, Bahmen Mâh girer, Esfidârmed Mâh girer.

Rum Aylarının İsimleri:

Birinci ay Ocak ayıdır ve 30 gündür, ikinci ay Şubat ayıdır ve 30 gündür, üçüncü ay Mart ayıdır ve 31 gündür ve Mart'ın 25'i kutlu doğum günüdür, dördüncü ay Nisan ayıdır.

S. 46

Şubat 28 gündür ve bu ay Nursiler 10 gün oruç tutarlar Mayıs ayı 31 gündür, Haziran 31 gündür, Temmuz 31 gündür, ağustos 31 gündür, Eylül 30 gündür ve yıl 362,5 gündür, Şubat 29 gündür ve her dört yılda yıl bir gün artar.

Kuzey Afrikalıların Ayların Adı: Birinci Şetenbır, Oktûber, Novenber, Zecenbır, Yenîr, Febrîr, Mârs, Ebrîl, el-Nesîa', Mâye, Yûniye, Yûlye, Eğşet.

Kıptîlerin Aylarının İsimleri: Birinci ay Tût. Bâb, Hâtûr, Kîhk, Tûbe, Emşîr, Bermihât, Bermûde, Bûne, Beşnes, Bîb, Mısrî, el-Nesîe' beş gündür.

Hind Aylarının İsimleri: Birincisi Bîsk, Hît, Eşâre, Şîrâvn, Bidret, Esûhsoh, Kartık, Merg, Bûs, Mâğ, Felğûn, Şître.

S. 47

3.12. AYLAR HAKKINDA DİĞER BİLGİLER**Arap Aylarının Adları, Fars Aylarının Adları, Rum Aylarının Adları**

Sefer, Hardâd Mâh, Haziran ve bu ayın 23'ü en uzun gündür ve en kısa gecedir. Rebî'ul- Evvel Mâh, Temmuz, Rebî'ul-Ahîr, Mirdâd Mâh, Ağustos, Cumâdî'l-Evvel, Cumâdî'l-Evvel, Eylül bu ayın 24'ünde gün ve gece aynı olur, teşrîn el-Sânî, Şa'bân, Azr Mâh, Ocak bu ayın 21'i en kısa gündür, Ramazan, Dî

Mâh, Kanûn el- Sâni, Şevvâl, Bahmen Mâh, Şubat, z u'l-Ka'de, Esfidârmed Mâh, Âzâr, bu ayın 21'inde gece ve gündüz aynıdır, zû'l-Hicce, Furûdîn Mâh, Nisan, Muharrem, Ardî Bahşt Mâh, Mayıs.

Kuzey Afrikalıların Aylarının Adları, Kıptilerin Aylarının Adları, Hind Aylarının Adları: Mârs, Abrîl, Mâye, Ebîb, Misrî, Tût, birinci yılları, Eşâre, Şirâven, Yûniye, Yûlye, Eğşet, Bâbe, Hâtûr, Kîhk, Bedre, Esûh, Kırtık, , Merğ, Şetenber, ilk yılları, Oktober, November, Tûbe, Mekr, Emşîr, Bermihât, Bûs, Mâğ, Felğûn, Şître, Zeçenbır, Yenîr, Febrîr, Bermûde, Beşnis, Bîsk, ilk yılları, Hît.

Ebû Abbâs demiş ki: *“Bazı Araplar Rum aylarını bilir çünkü Rumlar Şam'a inerlerdi.”*

Mısır ve Şam Roma döneminde Kâbîs yılında Aralık, Ocak, Şubat aylarına günün parçasından eklemiyorlardı. Aynı zamanda bu ayları yetmese Nisan ayına eklemeye devam ediyorlardı.

S. 48

3.13. AYLARIN GÜNLERİNİ İSİMLENDİRME

Arapça Ayların Günlerini İsimlendirme:

Ebû Abbâs demiş ki: *“Araplar ayın her üç gününe Gurre⁴⁶ ismi verirlerdi ve her bir güne Gurre adı verirlerdi.”*

Ayın il üç gecesinden biridir ve sıcak bir gündür.

Çünkü hilal Gurre şeklinde görülürdü sonra Şahab⁴⁷ şeklinde sonra Bahr⁴⁸ şeklinde çünkü Bahr gece karanlığı demektir, sonra aşır şeklinde çünkü bu şeklin ilk günü onuncu gündür.

⁴⁶ Metinde الغرة şeklinde geçmektedir.

⁴⁷ Metinde شهب şeklinde geçmektedir.

Sonra Beyd⁴⁹ şeklinde çünkü ay tüm gece boyunca kalır, sonra, sonra Dara şeklinde sonra Beyd şeklinde, sonra Şât el-Derâ'e⁵⁰ şeklinde o zaman ayın sonu siyah ve ilk zamanları ise beyazdır, sonra Hans⁵¹ şeklindedir, o zaman ay çok yavaş görünür, sonra Dahm, sonra Kahm⁵², sonra Dâdîe'⁵³, ve o develerin sayılarıdır sonra acıdır.

Farsça Ay Günlerinin İsimleri: Hırmız, Bahman, Ardbhşt, Şehriyûr, Esfîdârmed, Hardâd, Mirdâd, Dî Biâzâr,

S. 49

Âzâr, Ebân, Har, Mâh, Tîr, Hamş, Dîbemher, Mâhr, Sarûş, Raş, Firûrdîn, Bahrâm, Râm, Bâz, Dî Bedîn, Dîn, Ard, Estâz, Esmân, Zimyâd, Mirâsfîd, Enîrân.

El-Mestürke⁵⁴ isimleri: Farsta Nesîe'⁵⁵ denilir ve ayrıca şu adlar verilir Ehmikâh, Esfîdkâh, Eşnîdkâh, Esîskâh, Esîrkâh.

El- Nesîe'nin Araplarda isimleri: El-Henber, Henzber, Fahr, Zafer, el-Ba'r

Acûz günlerinin isimleri: Sırrah, Senbere, ve Emr, Mu'temer, Mue'llil, Mutfie', el-Cemra.

O adamı "Kalmasâ" diye adlandırıyorlardı. O dini bir adamı ayrıca da görevinden dolayı çok değerli bir adam olmuştu.

S. 50

⁴⁸ Metinde بهر şeklinde geçmektedir.

⁴⁹ Metinde بیض şeklinde geçmektedir.

⁵⁰ Metinde اشاقالبرءاء şeklinde geçmektedir.

⁵¹ Metinde خفس şeklinde geçmektedir.

⁵² Metinde مخ şeklinde geçmektedir.

⁵³ Metinde دادیء şeklinde geçmektedir.

⁵⁴ Metinde ترقوة الم şeklinde geçmektedir.

⁵⁵ Metinde سىء şeklinde geçmektedir.

Kinâne'nin zamanındaki büyük, şerefli ve meşhur bir yerdir. Ve onun zamanından bize geçmiştir.

Ayın ve Güneşin aşamalarını tamamlayarak bir ay tamamlanmaktadır.

S. 51

3.14. YILI MEVSİMLERE BÖLME

Yılın Ayın Menzillerine Göre Bölünmesi

Ebû el-Abbâs demiş ki: *“bir yıl Araplarda 4 mevsimdir ve her mevsim üç aydır, mevsimler bahar, yaz, son bahar, kış.”*

İbn Davut demiş ki: *“zaman 4'e bölünür ve Araplar onu ayın menzillerine göre böldüler.”*

Arap ayları yaz ve kışta değişir. Gökte 28 yıldızı ve her mevsimin 8 yıldızı vardır.

Bahar: Ayın menzilleri: Saratan, El-Betîn, El-Seryâ, El-Dabrân, El-Heka', El-Hena', El-Zerâa'.

Bu menziller 94 gün ve 10 saattir, ilk 20 gün Mart ayındadır.

Fars aylarında Esfidârmed Mâhayının 21'inde güneş oğlak burcuna girer çünkü (iki şartı) Araplarda oğlağın boynuzlarıdır ve o gün gece ve gün eşittir, sonra gece kısaltmaya ve gündüz artmaya başlar ta ki bahar gelene kadar.

Haziranın 22'sinde tamamlanır ve o gün en uzun gün ve kısa gecedir ve bu gün Fars aylarından 24 Hardâd Mâh'a denk gelir.

S. 52

Yaz Mevsimi

Haziranın 23'ünde yaz mevsimi gelir ve gün kısaltmaya başlar. Bu Fars aylarından 25 Hardâd Mâhayına tekabül eder ve yaz mevsiminde ayın menzilleri el-Nesra, el-Taraf, el-Cabhe, el-Zebra, el-Sarfa, el-'Avâe', el-Semâk.

Yaz 93 gün ve 5 saattir. Yaz 23 Eylülde tamamlanır ve bu Fars aylarında Mihr Mâhayının 23'üne tekabül eder.

Sonbahar Mevsimi

Sonbahar mevsiminde ayın menzilleri el-Ğafr, el-Zebânâ, el-İklîl, el-Kelb, el-Şûle, el-Neâ'i'm, el-Belde.

Bu mevsim 88 gündür ve 13 saattir ve ilki 24 Eylüldür ve o gün güneş teraziye girer ve ayrıca gün ve gece eşit olur ve o gün Fars aylarında Mihri Mâhayının 24 'ine tekabül eder.

Sonra gece uzamaya ve gün kısaltmaya başlar sonra bu mevsim 20 Ocak ayında biter ve bu gün Fars aylarında Ezer Mâh ayının 20'sine tekabül eder.

Kış Mevsimi

Sonra kış mevsimi girer ve kış mevsiminde ayın menzilleri, Sa'd el-Zâbih, Sa'd bela', Sa'd el-Ehbiye, Farğ bir, Farğ iki, Batn el-Hût.

Mevsimin ilki 21 Aralık ayında başlar ve bu gün Fars aylarında Azer Mâh ayının 21'ine tekabül eder.

Sonra gece kısaltmaya ve gün uzamaya başlar ve kış mevsiminin sonu 20 Mart'tadır

S. 53

Böylece yıl tamamlanır ve yeni bir yıl bahar mevsimiyle başlar. Fars aylarından 21 Esfidârmed Mâh ayına tekabül eder.

Mart'ın yirmisinde ilkbahar gelir, o geldiğinde kış geçer ve yerler yeşil olur. O zaman da gündüz artmaya başlar. Haziran'ın yirmi üçüne kadar gündüz artmaya devam eder. Haziran'ın yirmi üçünde ise zirveye ulaşır, sonrasında ise gündüzün süresi azalmaya başlar.

Yıl Mevsimler İle İlgili Şiirler

S. 54

Yazın güneş yaz sonuna kadar gündüzün süresi azalır. Eylül'ün yirmi üçünden sonra ise gecenin süresi artmaya başlar.

Sonbahar gelince gecenin ve gündüzün saatleri eşitlenir. Sonra gecenin süresi artmaya başlar.

Kış mevsimi geldiğinde güneşin doğuşu ile batışı arasındaki mesafe kısalmır. Yirmi bir aralıkta gece en uzun haline ulaşır.

S. 55

Bu tarihten gecenin süresi azalmaya başlar, ta ki Mart ayının 21'ine kadar. Böylece ilk zaman başlamasına kadar yeniden geri döner.

S. 56

3.15. YILIN YILDIZLARA GÖRE BÖLÜNMESİ

Yılın İkiye Bölünmesi:

Söylenenlere göre: *“Araplar yılı ikiye bölmüşler: kış ve yazı da yıldızlara göre bölmüşler. Eğer yıldızlar akşam doğu tarafından çıkarsa o zaman kış mevsimi başlamış demektir.”* Ama eğer yıldızlar akşam ilk çıkışında gökyüzüne

baktığımızda başımızın hizasında ise o zaman kış mevsiminin ortası demektir ve en soğuk zamandır.

Bir süre sonra yıldızlar batı tarafında görünmeye başlarsa o zaman kış mevsiminin sonu demektir, sonra yıldızlar kaybolmaya başlar o zaman kış bitmiş ve yaz başlamış demektir. Bu dönemde yıldızlar 50 gece kaybolurlar. Sonra gün doğusunda yıldızlar doğu taraftan görününce o zaman yaz mevsimi geldi demektir.

Yıldızlar sabah namazı vakti doğu taraftan doğduğu zaman yaz mevsimi demektir, bir süre sonra gökyüzüne baktığımızda yıldızların başımızın hizasında olduğunu görürüz ve o zaman yazın en sıcak günleri demektir.

Sonra yıldızlar batı tarafında çıkmaya başlarsa yaz mevsimi bitiyor demektir, sonra yıldızlar sabah namazı vaktinde görünmez o zaman sonbahar mevsimi başladı demektir. Bu vakitlerde Araplar göçe başlar, nerede su ve yemek varsa oraya giderler.

S. 57

Dolunay yılda iki geceye tesadüf eder. İlkinde gece başlangıcında zuhur eder bir sonraki dolunay ise elli gün kaybolduktan sonra zuhur eder. Yıldızlar ay ile birlikte batı tarafında yılda iki kere birleşir. Sonra yıldızlar sabah baş hizasında görüldüğü zaman göç biter çünkü yemek ve su biter.

Şafağın yıldızı sarmasıyla beraber bakliyalardan buğday hasadı gelir. Sanki organlarım karaciğerimle kanat çırpıyor tıpkı gök ile yeryüzü arasında asılı kalan bir kuş gibi.

Yaşlanıp bükülene kadar onunla ilgilendim.
Sanki şafak vaktinde yıldızları güder gibi.

S. 58

Her kış yıldızın gökyüzünde belirlediği an milletin en cömert davranan emiri en çok söz sahibi olanıdır.

Yılın Dört Zamana Bölünmesi:

Arapların bazıları yılı dört zamana böldüler ve bu bölme gecenin ilk zamanları çıkan yıldızlara göre değişir.

Denilmiş ki: *“eğer yıldızlar gecenin ilkinde doğu taraftan çıkarsa o zaman kış mevsimi demektir ve sonra batı tarafında görülmeye başlarsa o zaman yazın bitişi ve son baharın başlangıcı demektir.”*

Beş gün boyunca ay ve yıldız aynı hizada olunca yaz mevsimi biter.

Sonra yıldızlar kayıp olunca ve sonra doğudan çıkınca o zaman son baharın sonu ve kışın başlangıcı demektir.

S. 59

3.16. FECRİN DOĞUŞUNU BİLMEK

Fecrin doğuşu ile ilgili Musa el-Cevzî b. İbrahim, Ebû Şeybe'nin b. Ebû Bekir, Amr b. Mulâzim, Nu'mân b. Abdullâh, Talak b. Kays, Ala b. Ebû Talak Hz. Muhammed'den şöyle rivayet eder; *“günün doğuşuna kanmayın, yiyin için ta ki gökyüzü kızarana kadar.”*

el-Şafi demiş ki : *“gün iki bölümdür birincisi uzundur ve bu zamanda namaz kılınmaz ve oruç tutan yemek yiyemez.”*

İkinci bölümünde ise gökyüzü aydınlıktır ve o zaman namaz kılınır ve oruç tutan insan yemek yiyebilir.

Günün Doğuşunu Bilmek

Denilmiş ki: “*gün doğmadan günü bilmek istiyorsak ay hilalin 12’sinde batar ve 26’sında yeniden doğar.*”

S. 60

Ayın 28 yıldızı vardır, gece karanlığının 12 yıldızı vardır ve 13 numaralı yıldız gün doğuşuna işaret eder.

Güneş batınca güneyde bir yıldız görünce sonrada 13. yıldızı güneyde görünce bu demektir ki gün doğdu, eğer güneş batınca doğuda veya batıda 13 numaralı yıldız görülürse gün doğmuş demektir ve bu durum ülke ve zamanlara göre değişir.

Denilmiş ki: “*Taberistan’da güneş batımında bir yıldız gördüğünde ve onun yerini gün doğunca 13 numaralı yıldız ile biliriz. Eğer 20 numaralı yıldız doğu tarafında görürsen bu gün doğdu demektir. Eğer gün batımındaki görülen yıldızları sabah aynı yerde görürsek bu gün doğdu demektir.*”

S. 61

3.17. TARİHLERİN ASLI

Denilmiş ki: “*Arapların ve İslam âleminin tarihi peygamberimiz Mekke’den Medine’ye göçtükten sonra pazar günü başlamıştır ve o gün Muharrem ayının birinci günüdür.*”

Farslıların tarihi kralları Kisrâ Şehriyâr b. Yezid Cerid öldükten sonra başlamıştır ve bu tarih hicretten 30 yıl sonradır ve pazartesi günüdür ve Fîrûrdîn Mâh ayının birinci günüdür.

Rumların tarihi kral Zû-l-Karnî’nin geldiği günden itibaren ve pazartesi günüdür ve Teşrîn Evvel ayının birinci günüdür.

Bu hicretten 932 Süryânîye yılından öncedir ve artı 106 gündür.

S. 62

3.18. DENİZLERDEKİ BALIKLARIN ÖZELLİKLERİ

Testere Balığı: İki kemiği aynı iki kanat gibi sağa ver kuzeye doğrudur. Sesi vardır, suyun altında ağzından ve burnundan su çıkartır, dışarıya su fişkırtır aynı yağmur gibi. Bu balık testere balığı adıyla bilinir, eğer bir geminin altından geçerse o gemiyi parçalar.

Öküz Balığı: Biz iki denizin birleştiği yerde geminin içindeyken dağ gibi bir balık çıktı ve canavar gibiydi ve korkunç sesler çıkartıyordu ve korkudan kalbim duracaktı sonra gene denize daldı ve deniz çalkalandı. O sırada denizciler bu balıkla ilgili dedi ki: *“bu balık öküz balığıdır.”*

Bu büyük balık kara denizden çıkar ve onun ardından daha büyük bir balık çıkar ve onu yemek ister ve küçük olan kaçır ve iki denizin birleştiği yerden Rum denizine kaçır ve sonra büyük balık oradan geçemez çünkü büyüktür ve iki denizin birleştiği yer çok dardır.

S. 63

3.19. DENİZLERİN BİRLEŞTİĞİ YERLER

Sabata⁵⁶ İli ve Pişmiş Balina:

İki denizin birleştiği bölgenin insanları bize şu şekilde söyledi; “o ilin adı Sabata’dır ve o ilde Musa’nın ulaştığı kaya vardır, orada Musa pişirdiği balinanın yarısını bırakmış ve Allah’ta o yarım balınayı diriltmiş ve sonra o balina iki denizin birleştiği yere gitmiş. Balinanın uzunluğu bir kulmuş⁵⁷ ve eni bir karışmış.

Bu balığın yarısı kemik ve kılçıkmuş, ince derisi varmış ve bir gözü, başının ve bedeninin yarısı yokmuş, çünkü onları Musa yemiş. Onu gören iğrenirmiş ve onu ölü sanıyormuş. Fakat bu balığın diğer yarısı normal bir balık gibiymiş. Bu balığı Yahudi ve Nusâralılar satın almış ve onu tuzlarlarmış. Sabata ilinin altında başka bir il varmış adı da Tance imiş.

⁵⁶ Metinde ٤٦ ٤٧ şeklinde geçmektedir.

⁵⁷

S. 64

Kâdis Putuyla İlgili Bilgiler:

İki denizin birleştiği yerde bir ada varmış ve o adada savan taşından olan bir minare varmış, hatta demir bile bu minarenin taşlarını çizemezmiş. Minarenin kapısı yoktur ve üzerinde çarşafa sarılmış bir insan resmi varmış, sanki altından yapılmış gibi ve resimdeki adamın eli sanki bir şey anlatırmışçasına Karadeniz'i işaret ediyormuş fakat bunun doğrusunu yalnız Allah bilir.

S. 65

Sanem Kadis'in haberi Zülkarneyn heykeli
(Sanem'i) yaptı.

Endülüs Emevi Devleti'nde Karadeniz ve Rum denizinin kesiştiği yerde Sanem adlı heykeli adada yaptı. Heykelin üstüne siyah taştan bir minare dikti. Minarenin taşları çok sertti, demir bile o taşlara işlemez. Minarenin yüksekliği 100 metrenin üstündedir. Heykelin yer ile teması kare şeklindedir. Yukarıya doğru yükseldikçe yuvarlak biçimini alır. Heykelin giriş kapısı yoktur. Sanem (heykel)in üstünde altın kıyafetli bir zenci bulunmaktadır. Elbisesi çok farklıdır. Hiç kimse o tarzda elbise giymez. Kasları görünür vaziyettedir.

S. 66

Karga Kilisesiyle İlgili Bilgiler

Endülüs tarafında Karadeniz'de dağın tepesinde kayadan yapılmış bir kilise vardır ve başında da tek bir karga vardır.

Kilisenin üstünde Hz. Hasan'ın mescidi vardır ve insanlar orayı ziyaret edip dua ederlermiş. Oradaki keşişler orayı ziyaret etmek isteyen her Müslümanı gece veya gündüz karşılaması şartı konulmuştur ve oraya her bir kişi ulaştığında o karga çığlık atarmış ve rahipler mescitteki kişilere yemek verirmiş.

Kilise Karga Kilisesi olarak isimlendirilir ve keşişler bu zamana kadar o kilisede kargayı gördüklerini ve o karganın ne yiyip içtiğini bilmediklerini söylüyorlarmış.

S. 67

3.20. YEŞİL DENİZDEKİ ADALARIN ÖZELLİKLERİ

Yeşil denizde bir sürü adalar vardır ve bu adalardan biri büyüktür ve ona Sakliye denir ve bu adanın deniz tarafında muazzam bir dağ vardır.

Sakliye Adası ve Volkanların özellikleri:

Dağ ateş dağıdır ve Yeşil Denizi işraf eder ve gündüz o dağın tepesinden mavi bir duman yükselir ve ateşli alevler çıkar.

Gece o dağdan aydınlık bir ateş çıkar ve o bölgenin insanları yollarda aydınlatmaya ihtiyaç duymazlar ve bu ateş aynı şimşek gibi, kor gibi parçalar yükselir ve her birisi bir devenin bedeni kadardır.

Bu kor gökyüzüne yükselir sonra söner. Ondan her hangi bir parça eğer bir taşa bile düşse onu mum gibi yakar ve küle çevirmiş.

Taş suda bile olsa o taşı yakar ve su o ateşi söndüremez, eğer suyun içinde bir hayvan var ise bile onu yakarmış.

S. 68

Ayrıca tahtayı, otları, hayvanı hatta taşları bile yakarmış. O adada denizin yanında beş gün kamp yaptım sonra İskenderiye'ye gittim.

Halifenin Bağdat'taki haremde ikamet eden hâkim El-Zahid b. Şih Ebû Kasım bana dedi ki: *“bu dağdan düşen parçalar eğer denize düşerse siyah renkli taşa dönüşür ve bu taş hamam taşı olarak ayakları temizlemek için kullanılır. Ama eğer karaya düşerse beyaz bir taşa dönüşür, sakal ve bacak kılı temizliğinde kullanılmış ve ayrıca Mısır'a, Şam'a, Fas'a gönderilmiştir.”*

Calte Adası İle İlgili Bilgiler

Rum Denizi'nde bir ada vardır adı Calte'dir ve bu ada dağ koyunları ile doludur aynı çekirge gibi o adayı kapladılar ve sayıları belli değil.

Gemiler oradan geçince onlardan alıp ve onları keserlermiş.

O ada da koyundan başka bir hayvan yokmuş. O adada çok sayıda pınar ve ağaç varmış.

Bu ada İskenderiye yolundaymış ve gemiler her taraftan o adaya gelirmiş ve o gemiler sürekli koyun almalarına rağmen bir sürü sayısız koyun varmış.

S. 69

3.21. YEŞİL DENİZDEKİ BALIKLARIN ÖZELLİKLERİ

Yengeçler: O denizde yengeçler var, her yengecin başında sarı renkte bir anten var. Rumlar onu denizden çıkartıp kesip suda pişiriyorlar ve yiyorlar ya da pazarda satıyorlar.

Deniz domuzu: Orada yüz kol boyunda bir balık var adı deniz domuzu ve iki büyük dişleri vardır ve dişlerini tüm İslam ve kâfir ülkelerine satıyorlar, derisini yüzüp beyaz renkli giysiler yapıyorlar ve Rum, Sakâlibe ve Bulgar ülkelerine satıyorlar ve ayrıca eti çok lezzetlidir.

el-Kûsec⁵⁸: O denizde aslandan bile daha güçlü bir balık var adı el-Kausag'dır. Aynı kılıç gibi yakaladığı hayvanı dişiyle parçalıyordu.

S. 70

Balıklar bu balığı gördüğü zaman kaçarlarmış.

Ejder balığı: Denizde bir balık vardır, el-Kasag'dan daha güçlü adı Ejder Balığı'dır. Bu balığın keskin dişleri vardır ve gözleri yuvarlak ve kan gibi kırmızıdır.

⁵⁸ Metinde العكس الشكل şeklinde geçmektedir.

S. 71

Ejderha büyük bir yılan gibi, gözleri kıpkırmızı, dişleri kalkanın başı kadar keskin çok güçlü saldırgan bir tipi vardır. Köpek balıkları onu gördüğü zaman kaçar. Söylenildiğine göre deniz kenarında kimi görse alır ve yer. Deniz kenarındaki insanlara bir beladır. İnsanlar onun şeklinden bile ürperir. Ejderhayı öldürüp etini felçli ve korkan insanlara yedirirler ve bu hasta insanlar şifa bulur.

S. 72

el-Kalansva:

Denizde bir balık gördüm bu balık mürekkep balığı diye bilinir. Bu balığın ağzı, başı, gözü yoktur. Balığın karnının altında olan büyük bir safra kesesi vardır aynı inekte bulunan gibi. Eğer ona temas edilirse kıpırdar ve etrafındaki su siyah rengine döner, aynı gece gibi olur. Sanırım o siyah renk o safra kesesinden çıkıyor ve o boya alınır ve mürekkep olarak kullanılır. Bu mürekkep berraktır ve asla silinmez.

Şimşek balığı: O denizde şimşek balığı diye bir balık vardır. Eğer balıkçıların ağına takılırsa, ağı çeken herkesin elleri ve bedenleri elektrik akımına uğrar ve kişiyi felç ederek bayıltır. Beden olarak da bu balık çok küçüktür.

el-Belb⁵⁹ balığı: Denizde Belb adında bir balık vardır parçalansa bile hala kıpırdar, hatta sıvı yağın içinde kızartılırken bile kıpırdar, ta ki tamamen pişince ölür. Ayrıca bu balığın eti çok lezzetlidir.

S. 73

⁵⁹ Metinde بلب şeklinde geçer.

Çengel balığı: Bir balık var adı çengel balığı iki siyah renkli kanadı var ve denizden havaya sıçrayıp yeniden denize girer.

el-Manara balığı: Bu balık denizden çıkıp kendini gemilerin üzerine atar ve gemiyi parçalar ve insanlar onu gördüğünde herkese haber verir çünkü tehlike alarmı demektir.

S. 74

3.22.İSKENDERİYE VE BAZI ACAİPLİKLERİ

Yerin Altında Ezeç⁶⁰ İli: Muazzam bir ildir, üstünde ve altında çok binalar vardır ve bu il yerin altında İskenderiye'dedir. Yüksekliği 20 kul ve eni 8 koldur. Taştan oyulmuştur. Bu il yerin altındadır. O Ezeç ilinin başından sonuna kadar ve yerin altında bir sürü küçük birbirine açık iller de vardır.

el-Minâre⁶¹'nin Özellikleri: İskenderiye dünyanın acayıpliklerinden biridir. Altı dörtken bir kayadır ve üstünde bir minare vardır. Onun üzerinde bir kandil vardır ve 90 bölümden oluşur. Bir de küçük oda vardır, o da 30 bölümden oluşur.

S. 75

Minare Kadar Balık

Minare kadar balık denizden yukarıya doğru uçup tekrar denize döner. Balık gemiye doğru atlar ve gemiyi parçalar. Gemide bulunan insanları da öldürür. Eğer gemide bulunan insanlar bu balığı görüp hissedilerse onu korkutmak için davul -zurna çalmaya başlar, kovalarla ses çıkartır ve bağırmaya başlarlar.

⁶⁰ Metinde الجزع şeklinde geçer.

⁶¹ Metinde المنارة şeklinde geçer.

Bu balık adeta denizde bir musibettir. Allah (c.c) isterse insanları bu musibetten kurtarır.

Mısır'daki İskenderiye Şehri ve Şehrin Bazı Acayıplıkları

İskenderiye şehri çok büyük bir şehirdir. B.alar bu şehirde çoktur. Yerin altında ve üstünde b.a vardır. İskenderiye şehri kalkan gibi yerin altına girer bu kalkanın yüksekliği 20metredir. Eni ise 8 metredir. Bu kalkan taştan olup benzeri yoktur. Bu kalkanın uzunluğu şehrin girişinden çıkışına kadardır. Yerin üstünde bu kalkanın bir benzeri yoktur. Yalnız yerin altında iç içe girip çıkan kalkanlar vardır. İskenderiye'nin dışında bir tane minare vardır. Minare yerde 4 köşeli yukarıda ise 8 köşelidir.

S. 76

Bu resmin altı mermer gibi olup üstü de ev gibidir. Evin üstü çatı şeklindedir. Bu çatı altından yapılmıştır. Bu resmin tamamı sandalyeye oturmuş bir insanı andırmaktadır. Bu insanın yüzü doğuya bakmaktadır. Güneşin doğduğu yerdir. Güneş doğduğu zaman bu çatının altından geçmektedir. Bu güneşin ışığı 10 metre yerin altına geçip nazar boncuğunun içine girer ve güneşin bu doğuşu bize resimdeki şekli verir. Gelelim binanın altına, mermerlerin üstünde yosunlar bulunmaktadır. Bütün insanlar bu yosunları görürler. Su yosunların üstünde yaz kış parlar durur. Bu ışıldama sadece suda görülür. Yerde ise parlamaz bu iş çok acayıptir. Mısır'ın

batısında da büyük garip bir bina vardır. Bu binanın adı “İhrâmat”tır ve altı dörtgen üstü ise üçgen şeklindedir.

S. 77

Minarenin içinde binden fazla küçük ve büyük evler vardır.

Denilirdi ki: *“üstünde ayna olsaydı Rum denizine gelenleri görürdük.”*

Süleyman’ın Meclisi: İskenderiye dışında bir taşta oyulmuştur ve üstünde cinlerin Süleyman’a inşa ettiği meclis vardır. Bu meclis porselen dayaklardan oluşur bu dayanakların altı kırmızı noktalı porselenden olmuştur. Her dayanağın boyu 30 koldur ve porselenden bir kapısı vardır sanki bir ayna gibi parlaktır. Bu mecliste 300 dayanak vardır. Bu meclisin ortasında büyük bir dayanak vardır her birinin boyu 120 kuldur. Bunların içinde bir dayanak vardır ve insanlar onun güneş ile birlikte döndüğünü sanıyor, güneş doğuda olduğunda doğuya döner, batıda olduğunda batıya döner. O dayanak yükselir altına taş yerleştirilir ve eğer o dayanak eğilirse o insanı ezer.

S. 78

Deniz Kabuğu Pınarı: İskenderiye’de suyu az olan bir pınar vardır. Suyunda bir deniz kabuğu vardır ve içindeki hayvan yenir, çorbası içilir. Ayrıca bu pınarın suyu Cüzzam hastalığına iyi gelir. İskenderiye’ye de Nil nehrinden akar ve insanlar oradan su doldurur. İnsanlar yağmur suyu ile pınarın suyunu evde katarlar.

S. 79

3.23. MISIR VE ORADAKİ BAZI ACAİPLİKLER

Cami Mescidi: Mısır’a 510 yılında girdim ve o zaman el-Fustât adında bilinirdi Amr b. ‘âs onu inşa etmişti ve orada Amr’ın cami mescidi vardı, porselen dayanaklardan yapılmıştı ve duvarlara Kur’ân ayetleri yazılmıştı ve surelerin

adlarını kırmızı altın ile yazmışlardı, insan oturduğu yerde duvarlara bakarak Kur'ân okuyabilirdi.

Mescit Kandili: Camide asılı gümüş bir kandil gördüm ve kandilin altındaki tabak da gümüşlendi. Mısırlılar dedi ki; *“askerlerin komutanı ehl-i sünnettendir ve Mısır'a 512 yılında giren Cafer b. İsmail'dir.”* Yalan söyleyip dedi ki; *“Cafer b. İsmail küçükken öldü.”*

S. 80

Üstünde Âdemin Sureti Olan Dayanak: Camide kayadan olan bir dayanak vardır. Üzerinde sanki bir rahip gibi resmedilmiş Hz. Âdem çizilidir.

Nil suyu: Mısır çok kalabalıktır, insanlar kat kat birbirinin üstünde ikamet eder ve yağmur yaz, kış yağmaz ama Nil suyu yazın taşar. Eğer su normalden fazla taşar ise derler ki Allah Nil'in bereketini arttırdı.

Nil'in Ortasında Mescit: Nil'in ortasına Emir Mü'min'in inşa ettiği bir mescit vardı ve bu mescidin esaslı bir adet kayanın üzerine kurulmuştur.

Ölçüm evi ve kullanılışı: Mescidin arkasında ona bağlı büyük bir ev vardır ve o evde kayaya oyulmuş büyük bir havuz vardır.

S. 81

Havuzun ortasında beyaz porselenden bir dayanak 24 kol uzunluğunda ve her kolda birinci, ikinci, üçüncü..... şeklinde yazılmış. Her kol 24 parmağa bölünmüş ve her parmak 6'ya bölünmüş ve o havuzun Nil'e akan bir bölümü vardır.

O su mescidin altından geçer ve Nil'in suyu biraz bile artsa o dayanakta belli olur, o ev ölçüm evi diye bilinir ve suyun seviyesi 16 kola ulaşırsa ve eğer su 16 koldan fazla olursa tüm köyler su altında kalır çünkü köyler alçak seviyededir.

Mısır'da süs gününde ve tüm illerinde eğer su seviyesi 16 kola ulaşırsa insanlar ve Kral süslenir ve mısırın halicine giderler. Mısır'ın her beldesinde Nil'in halici vardır ve üstünde de geçit vardır ve kapıları kapalıdır.

Mısır'ın Yılanı: Yerin altından yılanlar, fareler, solucanlar çıkar ve köyleri basar. İnsanlar gündüz ve gece o yılanları öldürür, çünkü Mısır'ın yeri yılan ve solucanlarla doludur.

Yıllardan birinde Mısır'da bir belde vardı, adı Atfih'ti, orada Musa doğmuştur.

S. 82

Bu belde Nil'in doğusundaydı ve batısında Firavun'un köşkü vardı. Nil taşıdığında beldeye aniden büyük bir yılan çıkmış ve insanlar toplanıp onu öldürmüştü. O zaman Vâhât ilinin emirinin yanında misafirdim, emir Sünni bir adamdı. Bana dedi ki; *"bu yılanı şaşma, bunun gibi bir sürü yılan var daha Mısır'da."*

Sonra Araplardan yaşlı bir adam çağırdı ve şöyle dedi; *"ey kâmil baba Emir'in zamanında gördüğün yılanı anlat."*

Yaşlı adam dedi ki; *"Emir ile beraber Vâhât iline deve ile giderken birden kumun ortasında nehir gibi bir şey görüldü ve o yılanın iziydi ve Emir benden izini ölçmemi istedi ve tam 20 karıştı."*

Firavun'un Köşkü'nün Özellikleri: Allah onu lanetledi, Firavun'un evine ve beldesine bir kere uğradım ve Firavun'un köşkünde yeşil bir kaya gördüm sanki bir ayna gibi. Ve üzerinde yıldız resimleri vardı.

Nil'in Suyu ve Ekimler: Nil'in suyu yeryüzünde 40 gün kalır sonra su eksilmeye başlar sonra filizler çıkar buğday arpa ve diğer bitkiler olur.

S. 83

Sonra çekirdekleri toprak ile karıştırıp ekerler ve üzerinde koyun ve keçiler dolandır ta ki çekirdekler kayıp olana kadar ve her çukurdan 3000 sümbül çıkar. Belki de daha fazla.

Hint Kavunu: Hindistan kavununu Mısır'da gördüm her iki tanesi güçlü bir deve kaldırabilir ve tadı çok tatlıdır dünyada onun gibi bir tat yoktur.

Mısır Nil'inde Timsahların Özellikleri: Bu hayvan aynı kertenkeleye benzer ve dört ayaklıdır, uzun kuyruğu vardır, beli aynı kaplumbağa gibidir, kemiklerine kuvvetli demir bile bir şey yapamaz. Kuyruğu altı kul boyundadır ve başı iki kul boyundadır, alt çenesi de hiç kıpırdamaz.

Ağzında 80 tane diş vardır, her iki dişin arasında küçük dörtken bir diş vardır ve dişleri aslan dişinden daha büyüktür. Üst çenesinde 40 alt çenesinde 40 diş bulunur, hem erkek hem dişisi vardır ve dişinin yuvarlak cinsel organı vardır ve dişiler develere kin beslerler ve atları öldürebilirler ama yaban domuzunu öldüremez, tam tersine ona yem olurlar.

Eğer bir timsahın karnı doyarsa Cezayir Nil'ine göçer ve güneşlenir. Ağzını açar ki güneş ışığı midesine girsin diye.

S. 84

Mısır'da anlında bir kemik bulunan bir çeşit kuş vardır adı timsah kuşudur. O kuşlar timsahın midesine girer ve orada yemek yer, midesinde hiç yemek bırakmazlar. Eğer timsah ağzını kapatırsa o kuşlar timsahın midesine yanlarındaki kemik ile vururlar ve timsah ağzını açar, kuşlar dışarı çıkarlar. Mısır'da timsaha bir tılsım yapıldı ve timsah tılsım bölgesine girerse hiç bir hayvana zarar veremez.

Mısır'ın Batısındaki Piramitlerin Özellikleri: Fustât'ın karşısında büyük piramitler vardır ve üç tanedir biri küçüktür ve porselenden yapılmıştır.

S. 85

Süheyl'in Hadisi

Ebû Abbâs demiş ki *“Horasan ve Taberistan'da ve tüm doğu ülkelerinde kible yönünde yanlışlıkla sola kayanın hatası sağa kayandan daha büyüktür çünkü eğer Şam'da sağa döner ise Şam'a döner ve eğer sola döner ise Yemen'e döner. Kâbe Süheyl'in doğduğu yerdir ve Süheyl Yemenlidir.”*

Ey Süheyl Serâ'yla evlilik yaptın, Allah aşkına
bu nasıl olur o Şamlıdır sen Yemenli.

Gözler gülüştü yıldız kıskandı, bu yıldız
Mekke'nin yıldızıdır, Şam'ın yıldızı değildir.
Zaten Süheyl yıldızının çıkış yeri bellidir.
Mekke'nin güneyinde sakin insanların
karşısında belirir.

İshak b. Ahmet Hazâ'î, Mehmet b. Yahya b. Ömer el-'Adnî, Süfyân b. Ayyîne, Ebû Ziyâd, E'rec ve Ebû Hureyre peygamber efendimizden şöyle rivayet ederler; *“Size Yemen ehli geldi ve kalpleri çok yufkadır.”*

S. 86

Ebû Abbâs dedi ki: *“iman Yemen'dir, yani Mekke ve hikmet yeminlidir. Yani Mekkelidir, çünkü hikmet ve dua imandan başlar yani Mekke'den Yemen'den değil.”*

İbn Ayyîne, Muhammed b. İbrâhîm Deniblî, Abdurrahmân ve Süfyân b. Ayyîne peygamber efendimizden şöyle rivayet etmişlerdir; *“Yemen ehli size geldi ehli Tihâme demek Yemen Mekke'si demektir.”*

Ebû Abbâs dedi ki: *“Hicaz Araplarını yemin ederken duyardım şöyle derler Yemen Kâbesinin Allah’ı adına bazı Mekke âlimlerine sordum.”*

Bu dağa Sırat adı verilir ve muazzam bir dağdır Yemen’den Şam’ın köylerine kadar uzanır. Dağın batısına deniz kılçığı ve diğer tarafına da Necd adı verilir. Bazıları demiş ki: *“Süheyl Yıldızı batıdan çıkar. Süheyl gün batımında hicazdan çıkarsa o zaman Nitâh vaktidir ve develer dış değiştirir ve süt verir. Süheyl yıldızı en parlak yıldızdır.”*

S. 87

Gökyüzünde gecenin başlangıcından bitişine kadar parıltısını hiç kaybetmeyen bir yıldızı takip ediyorum.

İnsanlar yattıktan sonra büyük bir ateş avuç içinde kalmış gibi Süheyl’in yıldızı ışıldayarak yükselir.

Hicaz ve Irak’ta görülür, Irak’ta 4 Şehriban ayında Hicaz’da 14’ünde görülür ve iki yerin arasında 12 gün vardır, Fas’ta Taberistan’da ve Horasan’da da durum aynıdır.

Peygamber efendimiz şöyle demiş; *“Süheyl ayın 10’unda Yemen’de görülür.”* Ali de şöyle demiş; *“Süheyl ayın 10’unda Yemen’de görülür.”*

S. 88

3.24. DOĞUDAN BATIYA KAYAN KIBLE YILDIZLARI AY VE GÜNEŞİN MENZİLLERİ

Ayın 28 Menzili: Hüseyin b. Âli, Muhammed b. Başar, Abdurrahmân b. Mehdi, Ebû ‘Avâne, Leys, Mücahit demişler ki; *“Ayın menzillerini bilmede şüphe*

yoktur.” Ebû Abbâs demiş ki: “ayın 28 menzili vardır ve ay her iki gün de bir menzile girer ve 30 gün sürer ama bazen 29 gün de sürebilir.”

el- Hek‘a: Bu ayın menziline el- Hek‘a denir, Ebû Abbâs demiş ki; “bu adam yıldızların sayısı kadar kadın boşamıştır.”

Bir adam Amr b. Dînâr’ın meclisinde kendini pek çok ayın menzillerini biliyor diye Amr ona demiş ki; “el- Hek‘a’yı bilir misin, o da evet dedi sonra ona el-Rabia’yı bilir misin dedi, yine evet dedi ve ona dedi ki sen hiç bir şey bilmiyorsun.”

S. 89

el- Hen‘a: el- Hen‘a ikizlerin kuyruğu demektir ve bunlar beş yıldızlar iki tanesi beyazdır, iki yıldızdan birine el-Zirâe‘, diğerine de el-Mîsân denir onun için el- Hen‘a ya iki ateşli yıldız denir.

S. 90

el-Kamîr, el- Hen‘a’yı topuğa benzetmiş yukarısı bir sürü yıldızlı aşağısı da az yıldızlıdır ve ona “ikizlerin tacı” adı verilir. Sonra üç tane ortada beyaz yıldız vardır ve insanlar ona tartı adını verirler, altında üç tane daha yıldız vardır. Bunlara da el- Cabbâr adı verilir. İkizlerin elleri iki yıldızdır birine el-Hamre⁶² diğerine Merzem⁶³ adı verilir, ikizlerin ayakları da iki yıldızdır.

Cevzâ‘ yıldızını tamamlamadığında sanki insan gibi onun bacakları belirir.

⁶² Metinde ٤, ٥ şeklinde geçmektedir.

⁶³ Metinde مرزم şeklinde geçmektedir.

el-Şertân⁶⁴: Derler ki “*el- Şertân’a oğlağın boynuzları adı verilir ve el- Nâth ile el- Nath adı verilir ve eğer ay ikisinin ortasında olursa ay boynuzların arasında demektir. Sonra bir süre geçtikten sonra ve gün ve gece aynı hizada olunca ve bahar ayı geldiğinde, Mart’ın 20’si olunca yani Fars ayında 1 Firûrdîn Mâh olunca.*”

S. 91

Güneşin hareketlerine göre, ilkbahar geldiğinde gündüzün ve gecenin saatleri eşit olur ve kuşlar bolluktan dolayı sanki şarkı söyler.

el- Mîsân: el-Şertân yıldızlarının önünde iki gezegen vardır. Bu iki gezegenin ve balığın arasındadır bu yıldız el- Mîsân adı verilir.

el-Batîn: el-Batin üç küçük gezegendir sanki iki tane gibi görünür derler ki; “*oğlağın karnı küçüldü karıncık denir (yani El-Batin).*”

el-Seryâ: Anlamı yıldız demektir ve yedi küçük yıldızdan oluşur.

S. 92

el- Seryâ: Karanlık olduğu zaman sanki insanın başının üstünde yolculuk arkadaşı gibidir.

el-Zîrâ‘ân⁶⁵: Anlamı kol demektir. Uzanmış olan tarafı Yemen’e kapalı olan tarafı Şam’a bakar. İki aydınlık yıldızlardır uzanmış olan, sanki gökyüzüne doğru açıktır ve bu iki kolun arasındaki gezegenlere “*aslan tırnağı*” adı verilir.

⁶⁴ Metinde *الشرطان* şeklinde geçmektedir.

⁶⁵ Metinde *الذراء* şeklinde geçmektedir.

Uzanmış kolun iki yıldızı vardır birine el-Gamîsâ'e⁶⁶ diğeri de el-Murzem⁶⁷ adı verilir. İkizlerde de iki yıldız vardır, bunlara da el-Murzem ile el-Gamîsâ'e adı verilir.

S. 93

el-Nisre⁶⁸: “*Aslan nisresi*” denir, iki gezegeni vardır, ortasında leke vardır. Bu lekeye de “*aslan burnu*” denir.

el-Taraf⁶⁹ (el ya da ayak): Taraf aslan tarafı demek aralarında iki küçük gezegen vardır ve aynı seviyede değillerdir.

el-Cebhe⁷⁰ (yüz demek): “*aslan yüzü*” demektir, dört küçük gezegendir ve her iki gezegen arasında bir bağ vardır kuzeyden güneye doğru, buna da “*aslan kalbi*” denir.

S. 94

el-Zebra⁷¹ (Boyun): el-Zebra “*aslan zebrası*”dır. Ya da *el-Herât⁷²* adı verilir el-Zebra'nın yerine bazıları *el-Zebra* saç demek derler ve aslan öfkeli olunca *el-Herat* denir. el-Zebra öfkelenince kabarmış saç demek.

S. 95

el-Sarfa⁷³: Araplar demişler ki; “*el-Kateb⁷⁴ aslanın cinsel organıdır. Ona el-Sarfa adı verilmiştir. Çünkü bu yıldız doğunca dokuz gün boyunca Eylül ayında soğuk ve sıcaklık gider. İşte o zaman Mısır'da Nil'in suyu taşar.*”

⁶⁶ Metinde الغميصاء şeklinde geçmektedir.

⁶⁷ Metinde المرزم şeklinde geçmektedir.

⁶⁸ Metinde النثرة şeklinde geçmektedir.

⁶⁹ Metinde الطرف şeklinde geçmektedir.

⁷⁰ Metinde الجبهة şeklinde geçmektedir.

⁷¹ Metinde الزرة şeklinde geçmektedir.

⁷² Metinde خراة şeklinde geçmektedir

⁷³ Metinde صرفاً şeklinde geçmektedir

⁷⁴ Metinde التيب şeklinde geçmektedir

el-‘Avâe⁷⁵: el-‘Avâe’yı Araplar “*aslanı kovalayan köpekler*” zannetmişler, bazıları “*aslanın kuyruğu*” da demişlerdir. Bunun beş gezegen olduğu da söylenir.

S. 96

el-Simâkân⁷⁶: Açılmış gezegen demektir ve el- Simâkân iki gezegendir, birine *el-Simak* diğerine de *el-Azal* adı verilir ve onda ay görülür diğerine de *el-Simâk* ve *el-Râmeh* denir, onda ay görülmez.

Araplar el-Simk el-Râmeh’ı “*aslanın bacakları*” sanmışlar ve *el-Râmeh* (ok atan demektir) ok atan denmiş çünkü elinin birinin içinde küçük bir gezegen varmış, değerine *el-E‘zel* denmiş yani (silahsız demek). Falcılar el-E‘zele sümbül adını verirler. İbn Kanâse demiş ki: “*ayın adaletidir, dört yıldız arasında doğar ve kuzeyde dörkten gibi görülür, bazıları da kanat adını verirler bu dörtgene.*”

S. 97

Denilmiş ki: “*yağmur Benât Na‘ş görülünce yağar, bazıları ise yok demiş çünkü Benât Na‘ş ayın menzillinde değildir.*”

“*O denizlerin her ikisinden de inci ve mercan çıkar*”⁷⁷

“*Onlar iki denizin birleştiği yere varınca, balıklarını unuttu-lar. Balık denizde yolunu tutup kayıp gitti*”⁷⁸

el-Ğafr⁷⁹:El-Ğafr üçyıldızdan oluşur.

S. 98

Zebani’nin önünde Araplar şöyle derlermiş; “*eğer ay el-Ğafrda görülürse geceyi mutlu edermiş.*”

el-Zebânî: el- Zebânî akreptir. Boynuzları ile göz ile arasında beş kol vardır.

⁷⁵ Metinde المعواء şeklinde geçmektedir

⁷⁶ Metinde السمكآن şeklinde geçmektedir

⁷⁷ Kur’ân 55/ Rahman, 22

⁷⁸ Kur’ân 18 / Kehf, 61

⁷⁹ Metinde الغفرا şeklinde geçmektedir.

el-İklîl: el- İklîl akrep demektir ve başı üç yıldızdır.

el-Kalp: Kalp akreptir. Kalbidir ve iki yıldız (el-Niyât) arasında kırmızı bir yıldızdır.

S. 99

el-Şûle: Şûle akrep demektir. Kuyruğunda birbirine çok yakın iki yıldız vardır ve onlara bağlı bir sürü sönük yıldız vardır.

el-Ne'âim: el-Naim sekiz gezegendir. Dördüne “*gelen Ne'âim*” denir, dördüne “*giden Ne'âim*” denir.

Her dört tanesi bir aradadır ve sekiz tanenin üstünde bir gezegen daha vardır.

el-Belde: el-Belde gökyüzündedir ve bembeyazdır.

S. 100

Derler ki sonra ay el-Kalâde⁸⁰ de menzile girer ve altı gezegendir, Araplar ona yay adını verirler, çünkü iki ucu birbirine kavuşmaz.

Şair bu parçada gezegenin önünde altı gezegen olduğunu önünde de ay bulunduğunu söyler. Ayın kuru gezegenlere çarpar. Burada ay nuru (ışıldaması) gücünü güneşten alır. Burada ayın ışığını altı gezegene gönderir. Hepsi birlikte künye olur.

Sa'd el-Zâbih: (Boğazlayan Sa'd)

Sa'd el-Zâbih gözükmeyen iki gezegendir, biri kuzeyde yüksekte diğeri güneyde alçaktadır. Yukarılarına küçük bir gezegen yaklaşır Araplar derki o boğazlanacak kurbandır.

⁸⁰ Metinde ال قلادة şeklinde geçmektedir.

Kurbanlık koyun kendi yavrusunun kokusunu aldığı zaman yeni güzel yıldızların güzelliğinden bir kişiyi öldürür.

Sa'd Bel'a (Yutan Sa'd): Sa'd Bel'a iki küçük yıldızdır biri diğerinden daha küçüktür ve ona yutan adı verilir çünkü diğerini yutar ve nurunu alır.

S. 101

Sa'd el-Seûd (Mutlu Eden Sa'd): Üç küçük yıldızdır, biri çok parlaktır ve ona mutlu eden adını Araplar verdi, çünkü onla dilek tutar ve mutlu olurlardı.

Sa'd e-ehbiye: Dört tane birbirine yakın olan yıldızdır, biri tam ortadadır.

Birinci Farğ (Boşaltma) ve İkinci Farğ (Boşaltma) : Kovanın başı adı verilir ya da birinci boşaltma adı verilir. O zaman iki suyun iki gezegen arasında boşaltılmasıdır. Kovanın başı dört gezegendir, ikisi birinci boşaltma diğer ikisi ikinci boşaltmadır birincisi daha parlaktır.

Balina: Balina aydınlık bir gezegendir ve etrafında bir sürü küçük gezegenler vardır ve balina tüm gezegenlere verilen addır. Ay küçük balıkta görünür ve küçük balık yukarıda kuzeydedir.

Şam ve Yemen menzilleri: Ayın 28 menziline 14'dü Şam menzili, 14'ü Yemen menzildir, Şam menzillerin ilki Balina sonu el-'Avâe'dır, Yemen menzillerinin ilki el-Simâk, sonu da el-E'zel'dir ve kovanın sonudur.

S. 102

İlk 14 Şam menzili ve diğer 14 Yemen menzili denmesinin sebebi ilk yarı menzillerin Şam'da olmasından dolayıdır. Güneşin doğuşundan batışına kadar 14 menzil vardır ve batışından doğuşuna kadar gecenin karanlığında da 12 menzili vardır. 13'ü ertesi sabahtır ve o vakit namaz kılınır ve oruç tutacak kişi yemeği bırakır, 14'ü ise ilk gecedir.

Ay, Ayın Menzilleri ve Sabahın Doğuşu

Biliyorum ki ayın menzilleri göz onu bulabilsin diye vardır. Ayın gecikmesi ya da erken çıkması ile ilgili ilimle ilgilenenler şöyle demişlerdir: *“ayın dönmesi bu menzillerin dönmesinden daha yavaştır, onun için her akşam batıda yavaşlar, aynı sefere giden iki adam gibi, biri her gece 10 adım yürüyor diğeri 9 adım yürüyor birinci gün diğerinden bir adım arkada kalır ertesi gün ise iki adım arkada kalır.”* Bazıları da demiş ki: *“ay doğu tarafına kayar ve uzay batı tarafına döner ve ayın doğusu güneşin doğusundan daha uzaktır ve ay her menzilde bir gece kalır.”*

S. 103

Sonra batıda olan diğer menzile girer ve orada 13 gün kalır. Güneş de öyle. Eğer günün hangi menzilden çıktığını bilmek istersen doğu ile batı arasında dur ve başının üstü hangi menzilde onu bil ve kalan menzilleri say ve yedi numaralı menzil de gün doğar. Eğer bir adam derse ki; *“gün el-Nasra'da çıkacak, işte bu doğrudur.”*

Yılın Mevsimleri ve Ayın Menzilleri ve Burçlar

Biliyorum ki yılın mevsimleri bu menzillere bölünmüştür ve her mevsimin yedi yıldızı vardır ve bu mevsim 12 burca bölünür. “O burçlara sâhip olan göğë”⁸¹

⁸¹ Kur'ân 85/ Burûç, 1

Her burç iki veya üçte bir menzildir. Oğlak yengeç ve el-Batin ve el-Seryâ'nın yarısıdır, Boğa el-Seryâ'nın üçte biridir, el-Dubrân da el-Haka'a'nın üçte biridir, el-Haka'a el-Zirâ'a ve Yengeç el-Nasra el-Taraf el-Cebhe'nin üçte biridir, Aslan ve el-Cebhe'nin üçte biridir ve el-Zebra da el-Sarfa'nın üçte biridir, Sümbül el-Sarfa'nın üçte biridir, el-'Avâ'e el-Simâk, Terazi el-Ğafr el-Zebânî ve Ekim'in üçte biridir, Akrep Ekim'in üçte biridir, Kalb Şûle'nin üçte biridir, Yay el-Na'âim el-Belde el-Cadî Sa'd el-Zâbih Sa'd el-Bala', ve Sa'd Zâbih'in üçte biridir, kovanın ilkidir ve sonu da balıktır.

S. 104

Allahütealâ gökte isterse cariyeleri var eder isterse de yok eder. Dünyanın evrenini yok edecek Allahütealâ her gün bir iş yapar. Allahuteala ilk zaman ve son zaman aynıdır. İnsan bir zamanı saymak isterse onları saydığı zaman 20 tanedir. 20 yıldız saydığımda 8 tane daha çıkar Allahüteala isterse tabakaların burçlarında bir makam yaratır. Yaz ve kışın etrafında döner. Zamanı kısım kısım parçalar, ayrılmış olup çeyrek zamanda bir aslanlar var. Her aslanın gezegeni vardır. Bu yıldız batı tarafına düşer. Her bir yıldız çıktığında o da onlarla beraber çıkar. Bir gün sonrasında tekrar çıkar. Daha sonrasında 9 gün sonra çıkıyor.

Menzillerin Yıldızları ve Rakipler:

Biliyorum ki menzillerin batan her yıldızın ardından doğuda bir yıldız çıkar. el-Şartî'nin rakibi el-Ğafr, el-Batî'nin rakibi el-Zabânî, el-Seryâ'nın rakibi el-İklîl, el-Dubrâ'nın rakibi el-Kalb, el-Haka'nın rakibi el-Şûle, el-Han'a'nın rakibi el-Na'âim, el-Zirâ'a'nın rakibi el-Belde, el-Nasra'nın rakibi Sa'd el-Zâbih, el-Taraf'ın rakibi Sa'd el-Bala', el-Cebhe'nin rakibi Sa'd el-Suûd, el-Zebra'nın

rakibi Sa‘d el-Ehbiye, el-Sarfa’nın rakibi kovanın başıdır, el-Avâe’’nin rakibi de kovanın sonudur.

S. 105

el-Simâk’ın rakibi balık, bu rakipler biri kayıp olunca karşı yönden bir rakib⁸²i çıkar.

Gösterip isterse gün batımını gösterir. Semanın 7 katını belirtmiştir. Onun rakibi Beled’dir. Beled takvimin içinde iki defa zuhur ederse fal okuyor demektir. Pislik olan düşmana göre aslan yoktur. Rakibi olan falda bir yıldız adı olan mutlu olan yıldızdır. Gösterirse, görünürse rahat olan bir mekâna gider. Ecdadında iyi şeyler yapan ihtilaf olduğu zaman O rakibi amelde bir yıldız adı olan Sa‘d el-Bala’(mutluluğu) Arapça’da “Sa‘d bel” olarak adlandırılır. Eğer hâkim olursa her işi sonrasında yok olur. Pis bir aslan gibi çoğunluğu bir avcı gibi rakibi bir iş işleyen mutluluğun en güzel gibi eğer zuhur eder görünürse mürcid adlı bir yere gider. Zebra yıldızın değişik tekilllerinden biridir. Ay garip bir hal alır.

S. 106

Rakibi bir yere saklandığı zaman, içine girdiği zaman adı ise “saadet ağ”tır. Başlarsa sevgili gizli bir şekilde sarf Arapça gramerinde emirin sahibidir. Rakibi “Secahel” evvel olandır.

⁸² Rakip metinde karşılık manasında kullanılmıştır.

Eğer sırtı değişirse sonrasında kurt ulaması gibi öten rakibiyse fark ikinci aylar gibidir. Eğer gösterirse yapar ama düşünmez. Semmede yıldızının adı akıllı halkın sahibidir. Rakibi Hud olan balina ismi de Er'raşe'dir. Eğer gösterirse balıkları gözleyip izler.

S. 107

Ebû Hanefî kitabında bu yıldızlara “*alan yıldızlar*” adını vermiştir. Çünkü ay bir gecede onları alır. Bazıları bunu inkâr etmiş: “*alan yıldızlar kaymazlar çünkü kayarlarsa şeytan onları alır.*” derler.

Buradaki yıldız güzel bir yıldızdır. Bu yıldız tabakalara güzellik katıyor. Yıldızın düşmesi (kayması) gibidir.

Güzel bir yıldızın kızıl kardeşleri tertemizdir. Onları götüren hayatına tertemiz bir şekilde yeni bir sayfa açar.

S. 108

3.25.AYIN MENZİLLERİ İLE KIBLEYİ BULMAK

Ebû Abbâs dedi ki; “*kiblemiz Taberistan'da sağlıdır, eğer ayın menzilinden biri akşam sabah doğmadan biterse, yedinci menzil kabledir ve eğer akrep el-Na'âim'de düşer ise.*” Sonra Sa'd el-Zâbih düşer ise balık burcu kabledir ve yedinci menzildir, eğer el-Şartan düşer ise el-Zirâ'a kabledir, eğer el-Betûn düşer ise el-Nasra kabledir, el-Dubrân düşerse el-Cibhe kabledir, el-Haka' düşer ise el-Zabr kabledir, el-Nasra düşer ise el-Simâk kabledir, el-Taraf düşer ise el-Ğafr kabledir, el-Zebra düşer ise el-İklîl kabledir.

Sonra menzillerin düşmesinde fark olur, el-Sarfa, el-Avâe', el-Simak, el-Azal, el-Ğafr, el-Zebânî, el-İklîl, el-Kalb, el-Şûle, el-Neâim, el-Belde, çünkü o zaman akrep düşer. Sonra Sa'd el-Zâbih, ve balığın başı olur ve böylece el-Seriyâ'nın birinci kolu oluşur.

S. 109

Balık burcu eğer hava burcunu getirirse kovadaki bütün suyu çeker. Balık burcu eğer terazi burcuna gelirse terazinin kollarını eşit yapar. Terazinin iki kefesinde altına benzer bir ışık var ve parlar. Delil'e diyor ki; burçlara şimdi sevinin mutlu olun sabah gelmeden yok oluruz.

Akrebın dört gezegeni görünür el-Zebânî'nin boynuzları, el-Aklil'in başı, el-Kalb'in kalbi ve el-Şûle'nin kuyruğu.

Yıldızlar semada yüzerken anne gibi olur. Akrep burcu yıldızları yüzerken görürse annesini küçük çocuğu gibi olur. Anne bu çocuğu kabul etmezse annedeki bütün güzelliklerden Mâhrum kalır.

Bu menziller kısaltmazlar.

Boğa burcu harekete geçerse her şey Mars ile Satürn'e eşit görür (benzetir.)

İki tane ihtida yıldızı vardır bunlar ancak kıyamet kopunca kayarlar. Eğer akrep iki gezegeni birbirine yaklaşırsa birinci gezegenin adı "uçan şahin" dir, diğeri "düşen şahin"dir ve ortalarında namaz kılacak kişi düşen şahini sağına koyar, uçan şahini soluna alır.

S. 110

Düşen şahin üç gezegendir biri büyük ikisi de küçüktür ve adı “düşen şahin”dir, çünkü iki kanadı birbirine yakındır, uçan şahin üç yıldızdır biri büyük diğer ikisi küçüktür ve ışıpta büyük yıldızın kanadı gibi görünür onun için buna uçan şahin denir.

S.111

3.26. YERYÜZÜNÜN ÖZELLİKLERİ HAKKINDA

Yer Karadeniz ile kaplanır ve onun arkasını da Kafdağı çevirir. Yedi yol 12 burca bölünür aynı ayın menzilleri gibi.

“Göğe burçlar yerleştiren, orada bir ışık kaynağı (güneş) ve aydınlatıcı bir ay yaratanın şanı çok yücedir”⁸³

“Babası, şöyle dedi: “Yavrucuğum! Rüyanı kardeşlerine anlatma. Yoksa sana tuzak kurarlar. Çünkü şeytan, insanın apaçık düşmanıdır.”⁸⁴

“O, sayelerinde, kara ve denizin karanlıklarında yolunuzu bulasınız diye sizin için yıldızları yaratandır. Bilen bir toplum için âyetleri ayrı ayrı açıkladık.”⁸⁵

S. 112

3.27. GEZEĞEN VE GEZEĞEN İLE KIBLEYİ BULMAK

Gezeğenin ne olduğu ile ilgili tartıştık Âli dedi ki; “gezeğen gökyüzünün kapısıdır ve oradan melekler iner ve Hz. Nuh’un günlerinde su inmiş oradan.”

Bazıları demiş ki; “Nuh’un gemisi Kufe’deyken tavaf emredildiğinde gezeğeni harita olarak kullanmışlar.”

⁸³ Kur’ân 25/ Furkan, 61

⁸⁴ Kur’ân 12/ Yusuf, 5

⁸⁵ Kur’ân 6/ En‘âm, 97

Yaz günlerinde gezegen gökyüzünün ortasında gecenin ilk vakitlerinde görünür. Kışın gökyüzünün bir tarafında çıkar ve son gece karşı taraftan çıkar. Eğer gezegen bir evin tam ortasında görünür ise Irak'ta kibleye işaret eder.

Galaksi eğer sevgi duygusunu içinde hissederse yıldızlara anne gibi olur ve bu annenin koynunda beslediği çocukları (yıldızları) gibi olur.

S. 113

3.28. KIBLEYE İŞARET EDEN RÜZGÂRLARIN ÖZELLİKLERİ

Dört Çeşit Olan Rüzgârın Esintileri

Denmiş ki; “kibleye işaret eden dört rüzgâr vardır (*el-Sibâ – el-Debûr-el- Şimâl- el- Cenûb*). *el-Sibâ rüzgârına el-Kabul denir, el-Şimal rüzgârına el-Mâhva denir ve bu ilimle ilgilenenler çok tartıştılar bunun nedeni de ülke ve iklim farklılığıdır.*”

el-Siba: Yaz günlerinde güneşin doğuşundan Süheyl'in doğuşuna kadar, Süheyl sağlıdır ve Kâbe tarafından eser.

Güney: Süheyl'in doğuşundan güneşin batımına kadar yaz günlerinde eser.

el-Şimâl: Benat Naş'ın doğuşundan gün doğuşuna kadar kış günlerinde eser.

el-Şimâl: Taberistan ülkelerinde kuzey tarafından eser ve namaz kılanın kuzey tarafından eser.

Güney: Namaz kılanın sağ omzundan eser ve el-Sibâ yüzüne eser.

S. 114

Eğer kişinin yünü kuzeyden eser ise yel kuzeyden eser, eğer El-Dabûra işaret ederse belini arkasından eser. Eğer yünü güney ise sağından eser.

Güneyin Özellikleri: Güney rüzgârının en önemli özelliği eserse çok kuvvetli olmasıdır, öyle kuvvetlidir ki ağaç dallarını oynatır ve binaları sallar bu sebeple Taberistan halkı yapılarını güney tarafında inşa eder. Bu rüzgârın ardından bir yağmur yağar.

Güneyden gelen hava yağmur getirir. Bu yağmur ya yağar ya da yağmaz. Güneyden gelen hava eğer isterse bu yağmur yağdırır ya da yağdırmaz. Eğer Artalaya bizi sorarsanız bizi Neva Kavminden sanır.

S. 115

el-Nacû: Bu, hayırlı bir rüzgârdır ve denizi köpürtür, söylenen sesler dalgalanır ve kısa elbiselerin boyu eğer ketenden ise artar ve yüzük parmağı daralır ve ağaçlar aşılır.

Şair güneyden gelen havayı arsız kızlara benzetir. Bunları görüp de duyan tekrar tekrar onlara gelmeye başlar.

Delikanlılar eğer güneyden gelen havayı beklerse o kokuya gider.

Arap Atının Özelliği:

“Bir de aşılایıcı rüzgârlar gönderdik de, gökten bir ölçü su indirip, sizi onunla suladık (onu size sunduk). Onu hazinelerde tutan da siz değildiniz.”⁸⁶

Muhammed b. Osman, Ebû Şiba, Halit b. Muhallid, İsa b. Me‘mun, Ebû Mâhzam ve Ebû Hureyre Peygamber efendimizden şöyle rivayet ederler; *“kuzey rüzgârı cennetin kokusudur ve ağaçları aşılır ve o zaman Arap atları olur.”*

⁸⁶ Kur’ân 15/ Hicr, 22

S. 116

İbn Abbâs dedi ki; “Allah atı yaratmak istediğinde güney rüzgârına şöyle demiş “senle bir şey yaratacağım onu kullarıma hayırlı kıl düşmanlarıma şer kıl ve itaat eden halkıma güzellik et”, sonra at yaratıldı ve tanrı şöyle dedi “sana at adını veriyorum ve sen Arap’sın.” Allah diyor ki; “sen kanatsız olacaksın ve kalbin sahibine itaat edecek ve üzerine kişiler binecek.”

İbn Abbâs dedi ki: “at sahibi dua ettiğinde at da aynı duaya ses verir.” Melekler atın yaratıldığını duyduğunda şöyle demişler: “Allah’ım şükür ediyoruz sana ya bize ne demişler.” Allah meleklerle bir at yaratmış.

İbn Abbâs Peygamber efendimizden şöyle rivayet eder; “atına bakan kişi sanki sürekli sadaka veren bir kişi gibidir.” Eğer bir at yetiştirmek istiyorsan, mutlu olmalı, üç bağı olmalı ve eğer savaşa giderse sonunda zaferle çıkmalı.

S. 117

Kuzeyin Özellikleri:

Kuzeye “silen kuzey” denir çünkü bulutları siler ve soldan eserse “Bârhen” denir ama sağdan eserse Tesneh denir.

Ceylanların şarkılarını duyan sarhoş gibi olur.

Ceylanların verdiği bu sarhoşlukla onları inci gibi görür.

Arap atlarını Allah (c.c) güney havasından yaratmış güney havasının cennetten geldiğini şair diyor. Şu atları gören onları buluta benzetir.

S. 118

Atlar eğer koşarsa tozu dumana katar. Atlar eğer güneye doğru giderse bulut parçaları gibi görünür.

Allah eğer Mecnun'un Leyla'sını sırtına atarsa benim ve ceylanların arasında koşmaya başlar.

Şair Leyla'yı ceylanlara benzetir. Şair Leyla'dan faydalanmak ister.

Leyla'dan randevu ister tekrar görüşmek ister. Şair Leyla'yı deli sanır ve delikanlılarla oyun oynar ve bir daha onlara gelmez.

Ayrıca güney yağmur getirir ama kuzey yağmur bulutu getirmez. Irak ile Taberistan ülkelerinde kuzey rüzgârı ile soğuk olur ve kar yağar.

S. 119

İkizler burcu tarafında gelen Leyla'ya gider.

Onu kuzey havasının soğukluğuna benzetir.

Şair diyor ki; *“eğer güney havası gelirse seni kuzey havası kavurur.”*

Kuzeyin soğuğu kışın daha çoktur ve gün içinde eser ise çok sıcaktır. Ayrıca sis getirir, ağaç dalları kopar ama yaz günlerinde daha yumuşak eser.

Şair diyor ki; *“yemin ederim ki kış geldiği halde sadece yazlık elbisem var.”*

Güneyden gelen havanın sisi getirdiği söyleniyor. Bu sis yeri ve bitkileri gizler.

S. 120

Eğer hava doğuya giderse odunu sıkar ve yeryüzünü kurutur.

el-Bârhen kuzey demektir

El-Dabûr'un Özellikleri

Denilmiş ki: “*el-Dabûr'un gücü yerde havadaki gücünden daha fazladır ve eğer eser ise tuz savurur.*” Sanki toprak yeryüzünden savrulur ve ağaçlar köylerde el-Dabûr'un estiği yere yön alır. Ama el-Dabûr'un yerdeki gücünü Allah bilir ve ona göre kuyular eşer.

Ebû âli dedi ki: “Abdullah b. Ömer, Süleyman E'maş, Mesûd b. Malik, Saîd Cabîr ve İbn Abbâs Peygamber efendimizden şöyle rivayet etti: “*el-Sabâ ile kazandırdım el-Dabûr ile yıktım.*”

S. 121

Bu havanın kokusu arıyı bile öldürür. Bu hava Ad kavmini de öldürdü. Bunlar yere serilmiş ağaçlar gibi oldu.

Doğudan gelen bu hava ben sabah uykusundan uyanırken havanın esmesi bana heyecan uyandırıyor.

El-Sabâ'nın Özellikleri

Çok hafif bir rüzgârdır ve gün doğduğunda kışın doğudan eser ve Süheyl doğumuna kadar sürer ve Süheyl Kâbe'nin üstündedir.

Bir kişi dağa yemin ettirir ki bu gelen havayı engellemesin diye Sultan Numan bu dağların sahibidir.

el-Sebâ hüznü birinin kalbine eser ise hüznünü alır. Çok soğuktur, o esince ağaçlar aşılır, genellikle gece eser ama en sert sabah vakti eser. Hz. Muhammed'e Hendek Savaşı'nda bu rüzgârın yardım ettiği söylenmiştir.

S. 122

Kuzey ona demiş ki: “*Rüzgâra nasıl yardım edeyim sen kuzeyden esiyorsun.*” Muhammed b. Mûsâ el-Halvânî, ebû Sait Eşec, Hafs b. Gıyas, Davût b. Ebû İkrime Hind, ibn Abbâs demişlerdir ki: “*el-Sebâ kuzeye geldi ve peygambere yardım etti.*”

Kuzey de demiş ki: “*o özgürdür ve gece eser demiş.*”

Rüzgârlardan Uzakta

Denilmiş ki; “*kuzey ve güney karşılıklıdır ve zıtlardır, kuzey bulutu uzak eder güney ise yakın eder ve siler.*”

Keşke bu havanın kokusu bizim istediğimiz zaman gelir. İsteddiğimiz zaman da gitse. Kuzeyden gelen hava bizi gelecek konuklardan haber verir. Ve güneyden gelen hava bizim ailemizden gelecek olan haberleri getirir.

Ebû Abîda dedi ki; “*kuzey Araplarda ruhtur ve güney ise yağmurdur. el-Dabûr beladır El-Sebâ ağaç aşlamak içindir.*”

S. 123

Hava eğer göz kapaklarına vursa adeta çatal gibi olur ve bu göz kapakları gözyaşlarından şikâyetçi olur.

Bu rüzgârlar yönlerini şaşar ise o zaman ona el-Nakbe adı verilir.

Susuz platolu dağların yanında olmak ister. Bu dağların adı El-afîr'dir. İki tane plato vardır. Bir tanesinin ismi Enda ve Heyfen'dir. Üçüncü plato Şamdan gelen kuru soğuk havayı sever. Yüzünün üstünde taş var ve fırtınanın üstünde oynar. Dördüncü plato güneş doğduğu Zaman parlayan ve güzel sesli toprağı sever. hava eğer ağacın gövdesine değerse ağacı eğer. Eğer bu hava güle denk gelirse çiçek tozu olur. Çiçekler tomurcuklandığı zaman çiçeklerin havanın kokusu geldiği zaman tomurcuklandığı için sevinir. Adeta kadınların bu gibi işleri sevmesine benzer.

El-Hifân demek “esen rüzgârlar” demektir ve el-Dabûr ise “güney” demektir. Bu rüzgârlar Taberistan'dan eser fakat Irak'ta da görülür.

Musa b. İdris, Yakup b. Süfyân dedi, Ebû Yaman, Süfvân b. Ömer ve Ebû Salih dedi ki; *“Humus'un rüzgârlarını anladım ve bu batı rüzgârlarında bulut görürsem. Bulut uzaklaşır ama batı rüzgârlarını görürsem yağmur yağar. Kuzeye doğulu denir, güneye batılı denir.”*

S. 124

Şair diyor ki; *“sevgilinin kokusu bu hava gibidir. Bu hava kuzeyden batıya doğru gider. Güneyden gelen hava evin eşyasını alır gibi.”*

S. 125

3.29. MESCİT İNŞA ETMEK VE GÜNEŞİN GÖLGESİ İLE KIBLEYİ BULMAK

Hindi Dairesinin Özellikleri ve Kullanılışı

Denilmiş ki; *“yerden güneşin görüldüğü düz bir bölge seç veya bir porselen bir parça al ve üzerine su dök ve su dökülmediği zaman düz seviyedeyiz demektir. Sonra daire çizilir 20 karışlık olacak ve ortasında bir dörtgen çizilir. Sonra dairenin merkezine bir çubuk dikilir. Sonra gün içinde o çubuğun gölgesi ölçülür eğer dairenin üzerinde ise işaret edilir ve yatsı vakti bir işaret daha edilir, sonra iki işaretin arasını çiz kuzeyden güneye doğru. Sonra çubuğu merkeze koy ve her gölgesi bu çizgiye geldiğinde günün ortası demektir ve eğer batı ya kayar işse güneş batmadı demektir. Eğer kibleyi bilmek istersen daireyi yediye böl ve bölümlerden birini orta çizgiyle birleştir, işte o yön kible demektir.”*

S. 126

Batıyı ve Doğuyu Hatırlamak

Ebû Abbâs'ın dediğine göre peygamberimiz demiş ki; *“doğu ile batının arası kibledir.”*

S. 127

Mehmet b. Sait, İbrahim b. Munzir, İshâk b. Ca'fer, Abdullah b. Ca'fer, Osman b. Muhammed ve Ebû Hureyre'nin dediğine göre peygamberimiz şöyle demiştir; *“doğu ile batı arası kibledir.”*

Ali ve İbn Abbâs ve B. Ömer demişler ki; *“kible kışın doğusu ile batısı arasındadır ve güneşin doğusu yoktur.”*

Hüseyin b. Muhammed, Haccac b. Yusûf, Beşr b. Hüseyin, Zebir b. Adi ve İbn Abbâs dedi ki ; *“güneşin 177 çıkışı vardır.”* *“Hem iki doğunun Rabbi, hem*

iki batının Rabbi.”⁸⁷ “Hem Rabbi'nin ismini an ve dışındaki herşeyden kesilerek O'na yönel!”⁸⁸

Denilmiş ki: “İrmeniye, Şam ve el-Cezire'nin kiblesi doğudur ve soldadır, batı ise sağdadır. Eğer isterlerse doğuyu ya da batıyı kış yaparlar.”

S. 128

3.30.KÂBEYE GÖRE ÜLKELERİN YÖNLERİ

Ebû Abbâs dedi ki : “(Ey Muhammed!) Nereden yola çıkarsan çık, yüzünü Mescid-i Haram'a doğru çevir. (Ey mü'minler!) Siz de ne rede olursanız olun, yüzünüzü Mescid-i Haram'a doğru çevirin ki, zalimlerin dışındaki insanların elinde (size karşı) bir koz olmasın. Zalimlerden korkmayın, benden korkun. Böylece size nimetlerimi tamamlayayım ve doğru yolu bulasınız”⁸⁹ tüm ülkelerin vacibi namaza gitmektir.

Birinci yön: Doğu ülkelerinin Şaş Nehri'nin ve diğer ülkelerinin doğusu kışındır. Horasan, el-Türk, el-Tibet, Çin ve Hint ülkeleri gibi. Diğer halkın kiblesi ise Şaş'ın arkasından Horasan'a, Buhari'ye, Balah'a, Fas'a, Umman'a, Nişabur'a, Hevarizm'e, Gergan'a, Taberistan'a, Dilm'e, Kazvin'e, Rey'e, Halvan'a ve Irak'a kadar uzanır.

İkinci Yön: İkinci yönün yarısı Fırat Nehri'nden başlar Şam ile el-Cezire arasındır ama Kalikla halkının kiblesidir, Hard, İrmeniye, Azerbaycan, Musul, Nusayb., Diyar Rabia ve Medardan Mîzâba kadar uzanır. Sonra Mîzâp'tan batıya doğru uzanır.

S. 129

Üçüncü yön: Yarısı Afrika Kîrvân'a kadardır. Mısır halkının, İskenderiye, Tanca, Farnca, Endülüs, Kîrvân'dır. Diğer yarısı el-Alâmî, Nevâb, Habeş, el-Ra'âd'dır.

⁸⁷ Kur'ân 55/ Rahmân, 17

⁸⁸ Kur'ân 73/ Müzzemmil, 8

⁸⁹ Kur'ân 2/ Bakara, 150

S. 130

Dördüncü yön: Denilir ki; “dört yönün yarısı Adn şehrinin karşısındadır. Dördüncü kısım kible olarak Caraş, Galâfka, Sanâe’, Aden, Abîn, Arîm’dir ve Yemen’in kible yönü Kâbe duvarının ortasıdır.

Kâbe’nin dördüncü yönü açıktır. Fakat sonradan kapı ile kapanmıştır. Önceleri Hz. İbrahim döneminde bu dördüncü yön açıktı. Kureyş halkı ise bunu Hz. Muhammed’in (sav.) doğumundan önce bu açık tarafı kapı ile kapatmışlardır. Sonraları ise İbn-Zubeyr ise tekrar açmıştır. İbn Zubeyr Kâbe’nin hizmetinde iken bu kapıyı açmıştır ve Kâbe’yi tekrardan onarmıştır.

Sonra ise Haccac gelip İbn-Zubeyr’i öldürerek kapıyı kapatmıştır ve Kâbe’yi eline almıştır. Tarihçi İshak b. Ahmed el-Huzai Mekke’de iken Zubeyr döneminde kapının açık olduğunu görmüştür. Bu kapının adı aslanların yönü olarak Hazramût ve Bahreyn’e kible olmuştur.

Adn, San’a Zubeyd, Hazramût, Mihrâbı Bilad Kalb’in mihrâbı Hacer’ül-Esved arasındadır. Bilâd Sind Cezayir, Hint ve Tibet’e kadar uzanan mihrâb Basra, Ahvaz, Faris, İsfehan, Çin’in sınırlarına kadarki mihrabı Bağdat, Kûfe, Havarizm, Rakka, Helvân, Horasân mihrabı Bilad-ı Rum’un arkası Endülüs Emevi’ye kadar uzanan mihrâbı Yesrib, Hicaz, Cezire, Musul, Diyarbakır mihrabı Şam, Humus, Halep, hayfa-yafa, bütün bilâd Şam (Suriye, Lübnan, Filistin, Ürdün) ve Mısır’a kadar uzanan mihrab Hz. Musa’nın şehri ve arkasına uzanan El Halil şehri ve Kudüs mihrabı El-Galzam, Funus, Diyar-ı Mısır, Endülüs Emevi mihrabı Cuba, Nuba, Tufe ve sonradan gelen şehirler mihrabı İzab, Beceh, Habeş mihrabı.

S. 131

3.31. YERYÜZÜNÜN TANIMI

Ebû Abbâs dedi ki; *“insanlar yeryüzününün tanımı için tartıştı.”*

Ali b. Ebû Tâlib dedi ki; *“Kâbe yeryüzününün ortasındadır ve Ayşe’de öyle dedi.”*

Denilmiş ki; *“yerin ortası dünyanın kubbesidir ve Hindistan da bir adadır.”*

Yerin şekliyle ilgili tartıştılar, bazıları yarı yuvarlak dedi ve ortası kenardan daha incedir, kenarında okyanus denizi vardır, etrafında Kafdağı vardır, yeşil zümrüttendir, suyunda gemi ilerlemez, dünyanın gökyüzünün adı Bertikâdır.

Yeryüzününün diğer bölümü ikiye bölünür güney kutbudur, etrafında Suhîl döner ve bu kutup harabedir sıcaklığından kimse orada oturmaz.

S. 132

Diğer yarı kuzey kutbu etrafında Benât Na‘ş döner. Ali demiş ki; *“Kâbe yerin ortasıdır ve oturlan yer kuzey kutbunun karşısıdır.”*

Ebû Abbâs dedi ki; *“yeryüzününün adı Bertikâdır ve o beyazdı ta ki Kâbîl Hâbîl’i öldürene kadar.”* *“(Ey Muhammed!) Onlara, Âdem’in iki bunun haberini gerçek olarak oku. Hani ikisi de birer kurban sunmuşlardı da, birinden kabul edilmiş, ötekinden kabul edilmemişti. Kurbanı kabul edilmeyen, “Andolsun seni mutlaka öldüreceğim” demişti. Öteki, “Allah, ancak kendisine karşı gelmekten sakınanlardan kabul eder” demişti.”*⁹⁰

Dünya değişti ve beraberinde insanlarda insanlarla değişti. Yeryüzü tozlar içinde kaldı.

Renkler ve tatlar değişti. Yüzlerden hayat gitti.

Ben neden bu dünya için ağıtlar yakıp gözyaşı dökmüyorum. Çünkü kabirde Habil var. Kabil Habi’li öldürürken neden dünyaya kızmadı. Habil’in güzel yüzü gitti. Dünyanın derdi ne kadar olursa benim üzerimde de o kadar dert artar. Hz. Âdem diyor ki ömrüm boyunca

⁹⁰ Kur’ân 5/ Mâide, 27

rahatlık görmedim.(bu şiirde Hz. Âdem b. Kabil için ağlıyor)

S. 133

Bu şiire cevap olarak şeytan Hz. Âdeme diyor ki; *“bırak bu dünyayı ve sahibini, insanların bu dünya ne kadar geniş olursa sana ben o kadar daraltırım. Daha önce sen ölümsüzdün şimdi ise insan olarak ölümlüsün.”* Şeytan Hz. Âdem ve Hz. Havva’ya seslenerek; *“dünyayı göremediğiniz için cennetteyken dünyadaki sıkıntıyı bilmiyordunuz”* der. Şeytan diyor ki; *“ben Hz. Havva’yı kandırdım o da seni kandırdı. Böylece cenneti kaybetmenize sebep oldum.”* Şeytan Hz. Âdem’e diyor ki ; *“Allah (cc) sana rahmet etti. Allah’a karşı geldiğinden dolayı seni cehenneme değil de dünyaya attı ve seninle birlikte cennetten az bir yere indir.”*

S. 13

3.32. YERLERİN ÖZELLİKLERİ BOYU VE ENİ

Yedi Yerin Özellikleri

Bu yerin altında altı yer daha var her yer 500 yıllıktır ve her iki yerin arasında ve birbirlerine bağlılardır.

İkinci Yer: Birinciden daha muazzamdır ve daha büyüktür adı Halde’dir altında Umma vardır ve Gals Deniz’i ile çevrilidir ve etrafında Kafdağı vardır ve ikinci gökyüzünün adı Fünzûm’dur.

Üçüncü yer: İkincinin altındadır ve 500 yıllıktır ve ondan yedi kat daha büyüktür.

Adı Arka'dır ve Asım Denizi ile çevrilidir.

Üçüncü gökyüzü: adı Maûn'dur.

Dördüncü yerin adı el-Harbâ Umma'da adı Calhâ'dır.

Beşinci yerin adı Silsâ Umma'da adı Behâz'dır.

Altıncı yer Seçîn Umma'da adı Habûm'dur.

S. 135

Dördüncü deniz Muzlim, beşinci deniz Mermâs, altıncı deniz Sâkin, yedinci deniz Bâkî, beşinci gök Retkâ, altıncı gök Rafyâ, yedinci gök Arsâ'dır

Âlimin kararı: En büyük yerler alt ikidir ve en büyük iki gökyüzü yukarıda iki tanesidir. Alttaki yerde bir canavar vardı adı Tevrât'ta Levîsâ'da ve Kur'an'da "*Nûn.1 (Ey Muhammed) andolsun kaleme ve satır satır yazdıklarına ki, sen Rabbinin nimeti sayesinde, bir deli değilsin.*" şeklinde geçer. Muazzam bir canavardır ve Allah onu yarattı. "*Allah, kendisinden başka hiçbir ilâh olmayandır. Diridir, kayyumdur. O'nu ne bir uyuklama tutabilir, ne de bir uyku. Göklerdeki her şey, yerdeki her şey O'nundur. İzni olmaksızın O'nun katında şefaatte bulunacak kimdir? O, kulların önlerindeki ve arkalarındakileri (yaptıklarını ve yapacaklarını) bilir. Onlar O'nun ilminden, kendisinin dilediği kadarından başka bir şey kavrayamazlar. O'nun kürsüsü, bütün gökleri ve yeri kaplayıp kuşatmıştır. (O, göklere, yere, bütün evrene hükmetmektedir.) Gökleri ve yeri koruyup gözetmek O'na güç gelmez. O, yücedir, büyüktür.*"⁹¹

Vahb dedi ki: "*Haceb'te melekler vardır, çokluklarından dolayı birbirlerini bilmezler.*"

⁹¹ Kur'ân 2/ Bakara, 255

S. 136

Ka'b dedi ki: *“sayıları hiç bilinmiyor ve o denizde kim var bilinmiyor.”* *“O Rahman, Arş üzerine istivâ etti (gücü altına aldı.)”*⁹²

Vahb b. Minbeh, Cafer b. Muhammed el-Sadık ve Cadda dedi ki; *“Allah her şeyi yarattı.”* *“ Biz bu Kur’ân’ı bir dağın üzerine indirseydik, andolsun ki sen allah korkusundan saygı ile başını eğmiş, çatlamış parça parça olmuş görürdün. Bu misâller yok mu? İşte Biz, onları insanlar için düşünsünler diye veriyoruz.”*⁹³

Kâbe’nin Etrafındakiler:

Biliyorum ki Kâbe’nin etrafında Mescid-i Harâm var ve onun etrafında Arap adası var, onun etrafında da Mekke Denizi, Hind Denizi ve Çin vardır.

S. 138

3.33. YERYÜZÜNÜN BOYU VE ENİ

Mehmet b. Sait Azrak, Mehmet b. Yahya, Ebû Amr Udî, Süfyân b. Ayîne, Rabi’î b. Harâş, Hazîfe b. Yamân Peygamber efendimizden şöyle rivayet etmişler; *“dünya 500 yıllıktır, bunun 300 yılı denizler için, 100 yılı inşa için ve 100 yılı harabedir.”*

Hüseyin b. Alâe, Nasr b. Âli, Abdülmelik b. Krîb, Nadr b. Hilâl, Katâde b. Celid dedi ki ; *“yer 24 ayaktır. Sudan 12000, Rum 8000, Fars 3000, Araplar 1000.”* Diyorum ki; *“yerin eni 4 bölgededir ve 700.000 mildir Ta ve Kaf dağından başlar göğe kadar uzanır.”*

Bir Fersah 4500 kuldur ve her kol 36 parmaktır ve her parmak 6 arpa tanesi boyunda ve her Fersah 22.000 Cerâb. Oturulan yer bin Cerâbtir ve insanlar Ebû Celid’in bölüşünü inkâr ettiler.

139

Diyorum ki; *“oturulan yerin yolu 24 fersah kıtada ebî Celid’in dediğine göre ve düz çizgi ülkeden ülkeye 7636 fersah ve milder, her yuvarlak 3 ve 7 ye*

⁹² Kur’ân 20/ Tâhâ, 5

⁹³ Kur’ân 59/ Haşr, 21

bölünür ve bölünün sonu çizgi ülkeden ülkeye ve oturlan yerin 1/4 47996 fersahdır ve düz çizgisi 15.272 fersah ve yerin kırılması 958.188.170 fersah çünkü her yuvarlak etrafı iki ile çarpılır ve yarı çizgisiyle ülkeden ülkeye kırılması ve ayrıca çizgi etrafının 1/4 çarpılırsa ve tüm dünyanın rakamıyla Kaf dağı 55.563.000 ye 33.000 kala ve yeryüzünün orta çizgisi Kaf dağından Kaf dağına 177.000 fersah ve bu 500 yılın mesafesi Hz. Peygamber'in dediğine göre "eni dört bölgeden ve ortadan orta çizgiye 1.545 fersah artı mil ve ayrıca 7.336 mil ve eni Kaf dağından göğe 3.420.000 fersah takriben Ebû Maşâr el-Hasbin dediğine göre her bir fersah 4000 kul ve sultan kolu ile 3000'dir ve her kol 36 parmak ve her parmak 6 arpa tanesi kadardır.

S. 140

İfrîdûn yeryüzünü üçe böldü. Rum, Şam ve Fas ve Irak'ı bir bölüm yaptı ve Türk ilini Çin'i üçe böldü.

Şair diyor ki; *"dünyayı birbirimizle paylaştık.
Nasıl ki kurbanı paylaşırsak işte dünyayı da
öyle paylaştık."*

Şair diyor ki İfrîdûn adında biri yeryüzünü üçe böldü. Bunlar Rum diyarı, Şam ve doğuyu b. Atrif Seleme, Çin ve Moğolistan'ı b. İbn Ama'a verdi. İran ve Irak'ı zorla Kisra adındaki birine verdi ve Kisra iyi bir yaşam sürdü.

S. 141

3.34. BEYTULLÂH VE MESCİD-İ HARAM VE EL-HAREM VE EL CEZİRE’NİN UZUNLUĞU

Beytullâh: İbrahim b. Hemam, Abdullah b. İmrân, Süfyan b. Ayyîne, Zâdân b. Ferûh dedi ki; “*Mekke mescidi 100 Ceribtir.*”

Ebû Abbâs dedi ki: “*Kâbe’nin boyu 24 koldur ve eni 23 koldur. Beyt’in gökyüzünde kalınlığı 27 koldur ve Resûl’ün gününde 28 koldu. Kâbe’nin etrafında Mescit-i Haram vardır boyu 370 koldur ve eni 150 koldur.*”

El-Haram: Mescit-i Haram’ın etrafında Haram vardır.

S. 142

Sınırı Medine yolundan üç mil, Cidde yolundan 10 mil, Taif yolundan yedi mil ve Yemen yolundan da yedi mildir.

Resûl demiş ki: “*Beyt mescit ehlinin kiblesidir ve Haram doğu halkının ve batı halkının kiblesidir.*”

Arap Adası: Arap adasıyla ilgili Resûl dedi ki; “*iki din Arap adasında bulunmaz. Adanın eni Cidde’den başlar ve Ayla Denizi’ne kadar sürer. Arap adası 5 tepedir; Tihâme Necd, Hicâz, Arûd ve Yemen’dir.*”

S. 143

Fars Denizi başka denize boşalır ve Arap yeri diye bilinir. Resûl demiş ki: “*iki din hicazda birleşmez. Ona el- Şafî gitti ve dedi ki: el- Hicâz, Mekke, Medine ve el-Yemâme de hiçbir müşrik ikamet etmez. Kimsenin ecelini bilmiyoruz, Hizâc’da denize, Yemen Ehli’ne denilmiş ki; “Yemen’den Hicâz’a girmek yasak değil ama ikamet etmek yasaktır.”*”

Hicaz denizinde adalar vardı ve dağlar ve insanları orada oturtmazlardı çünkü o adalar hicazın parçasıdır. Denilmiş ki: *“Mekke’den Minâ’ya dört mil vardır Minâ’dan Muzdâlife’ye dört mil vardır ve oradan Mûkfa’ya bir mil var ve oradan Arafat mescidine de üç mil vardır.”*

S. 144

Denizler, Boyları ve Genişlikleri

Ebû Abbâs dedi ki: *“denizlerin haliçlerini çekmedim sadece Arap adasının çevresindeki denizin boyunu ve genişliğini biliyorum. Taberistan da deniz kibleye işaret ederdi.”*

Hint Denizi ve Çin Denizi: Bu iki denizin uzunluğu Habeş, Hint ve Çin’e kadardır. Boyu 1000 mildir ve eni 2700 mildir ve sonunda bir ada vardır ve orada yaz-kış hava durumu değişmez.

Bu Denizin Başı

Hint’in sonunda adalar vardır. Ondan beraber halici çıkar ve üç haliç daha çıkar. Ayla Halici ile Arap Halici arasında Hicaz ve Yemen vardır, iki halicin arası 1500 mildir ve güzel dağları vardır içinde kırmızı yakut çıkar ve mücevherler çıkar. Ayrıca çok sayıda dağlar vardır birinin adı da Rahûn Dağı’dır. Bu dağ Hz. Âdemin indiği dağdır.

S. 145

Taberistan denizi: Ebû Abbâs dedi ki: *“bizim denizimiz Taberistan, Cercân ve Hut denizleridir ve boyu doğudan batıya 800 mil ve eni 600 mildir. Taberistan karşısında iki ada var birinin adı da Bakûh.*

S. 146

Ondan beyaz ve siyah petrol çıkartır. İkincinin adı “krikon”dur ve onda su vardır. Fas Denizi vardır “yeşil deniz” diye bilinir ve bu denizde gemiler ilerleyemez ve Habeş karşısında altı ada daha vardır ve Endülüs karşısında Kazîra adası vardır ve içinde eni yedi mil Endülüs ve Tanca arasında Safîn Halici vardır ve Rum Denizi’ne girer ve kuzeyde 12 ada daha vardır.

Denilmiştir ki: *“İdris el--Ulvî bu denizin sahilinde bir yapı ve denizde insanlar gördüğünü, bir adamla karşılaştığını adının da Gauss olduğunu ve onu insanlara başkan ettiğini, denize ulaştıklarını, ardından güneye gittiklerini ve bir adaya ulaştıklarını. Buraya varmalarının 10 günü bulduğunu. Orayı ve halkını aldılar çünkü kâfirlerdi ve 500 kadını aldılar, taşla ve boynuzlarla savaş yaptılar.”* ve o insanlar da demiş ki: *“arkamızda bir ada var ve giyimleri aynı barbarlar gibidir, namazları bizim gibidir ve silahları batı tarafındaki insanlar gibidir.”*

S. 147

Rum Denizi: Afrika ve Şam denizidir, Haliç’ten Yeşil Deniz’den başlar doğuya Saydâ Akkâ, Antakya ve Tarsus’a 5000 mil kadardır. Eni bir yerde 600 mil başka yerde 700 başka yerde 800 mildir ve kuzeyinde bir haliç çıkar ve bu halicin boyu 500 mildir, ona “İdris” adı verilir. Başka bir haliç Kıbrıs’ın arkasına uzanır ve bu denizde 162 ada vardır, beş tanesi de Kıbrıs’ı çevirir

Lâskîye Denizi: Konstantin’in arkasına 1300 mil uzanır, eni 300 mildir ve içinden bir haliç çıkar, onun eni de Kostantin’e sadece üç mildir.

S. 148

3.35. NEHİRLERİN HATIRLANMASI HAKKINDA

Nil: Denilmiş ki: “Nil’in çıkışı Mısır’da Kamer Dağı’ndan çıkar bir bölümü denize Kabe’l-Ard arkasında bir yere dökülür diğer bölümünü de Ardu’l-Nûbe’ye dökülür ve Mısır’da ikiye bölünür. İskenderiye ve Dimyât Şam Denizi’nde bölünür.

Fırat: Kâliklâ'dan ibrik diye bir yerden çıkar. Bu yer Kâliklâ ve Rum arasındadır sonra Kûfe'ye akar. Şam, el-Cezire arasında olur ve oradan iki Maltiyeye Mîlîn'e geçer, sonra Halep'e, Şamşat ve Kala', el-Cesir, Rakka ve Karkîsyâ'ya ulaşır. Buraları geçtikten sonra diğer ülkelere gider ve el-Batâeh'e dökülür.

S. 149

Kaskar'da el-Batâeh'e 30 ayaktır ve Mîsân sınırındadır, Bağdat Dicle sınırındadır. el-Batâeh ile halicine kadar gider ve Hint denizinde biter.

Dicle: Emed Dağları'ndan çıkar ve Senâsine'den geçer, birçok gözden dolar ve İrmeniyeye çevresindeki nehirlerden, Diyarbakır'dan geçer ve el-Cezire'den Musul'a, başka illere, gemilerle oradan başka yerlere gider ve Nahrivân'e ve Bağdat'tan geçer sonra el-Batâeh'e dökülür ta Hint Denizi'ne kadar.

Seyhan, Ceyhan ve Ceyhun Nehirleri

Seyhan: Çıkışı Azan'a Nehri ve Rum ülkeleridir, Rum Denizi'ne yani Şam Nehri'ne dökülür.

Ceyhan: Mesîs Nehri'dir, Rum Denizi'nden çıkar ve Şam Denizi'ne dökülür.

Ceyhun: Çıkışı Balah ve Nent Dağları'dır, Sebâ'da doğudan geçer ve orada ona "vahşi" adı verilir, sonra ona "Ceyhun" adı verilir ve Temir'den geçer. Havarizm'e kadar uzanır sonra Şâkûh'a gider ve el-Batâeh'e ulaşır sonra da Taberistan Denizi ile birleşir.

S. 150

3.37. YERYÜZÜNÜN BÖLÜNMESİ VE İKLİMLERİ

Yedi İklim Bölme: Ebû Abbâs demiş ki: *"Farslılar yedi iklim demişlerdir, İran iklimi bir aydır ve Çin iklimi, Afrika, Araplar, Hint, Türk ve demişler ki İran iklimi bir ay ve tüm iklimlerin ortasındadır."*

Dört İklim Bölme: İran iklimi bir aydır ve "yerin kalbi" diye adlanır ve Arap, Hint iklimi, Çin, Türk iklimi, Rum ve Afrika iklimi.

Bir Aylık İnan İklimi: Delle Demî adı verilmiş yani “yerin kalbi” ve Belh Denizi Azerbaycan bitişidir ve İrmeniyeye arasındadır. Önce Kâdsîye sonra Fırat, Yemen Denizi, Fars Denizine, oradan da ta Karaman’a, Kâbil’e ve *Tahrîstan’a* kadar uzanır. Yerin kalbidir ve halkı çok iyidir.

S. 151

Peygamber efendimiz demiş ki: “eğer yıldızlarda bayrak asılı olsa kesinlikle önce Farşlılar alırdı ve Ömer b. Hattâp Osman b. Hanifî göndermiş ve 36.000 cireb bulmuş ve her birine bir dirhem koymuştur.

Ebû Abida demiş ki: “Osman’ın aldığı yer Ladîn’den başlar ve Musul harımına kadar ve deniz sahiline kadar Abâdân’da Dicle’nin doğusundadır. Eni dağlardan başlar Halvân’dan ta Kâdsîye’ye kadar uzanır ve Arapların yerinden el-Azîb’e kadar gider.

7 iklimin özellikleri

Birinci iklim: Doğudan başlar Çin’den sonra deniz sahillerinden Sind’in güneyinden ve Kûl ülkesinden geçer, Arap adasından Yemen’e uzanır. Birçok ili vardır; Dafar, Ammân, Hadrmût, Aden, Sanâe’, Mâr, Tibâle, Cerş, Mâhr Sibâe’ sonra Kalzam iklimini geçer ve Habeş’den geçer. Mısır Nil’ini geçer ve orada Meliku’l- Habeş ili vardır ve Zankle sonra Farstan geçerek Barbar’ın güneyine kadar gider ve Fars Denizi’nde biter, eni 440 metredir.

İkinci iklim: Doğudan başlar ve Çin’den geçer, Hint’ten ve Sind’ten sonra, Kızıl Haliçten Basra Denizi’nden Arap adasını geçer.

S. 152

Macde, Tihame illerinden sonra Yemame, Bahrin, Hacer, Taif, Mekke, Cidde, Medine, el-Hicâz sonra Kalzam Denizi’ni geçer ve Mısır’da Said’i, Nil’i geçtikten sonra Nil’den Kaus, Ahmim, Asma, Asfan, Farstan, Barbar’dan ve Fas denizinden geçer, eni 400 mildir.

Üçüncü iklim: Doğudan Bevaşlra, Çin'nin kuzeyinden, Hint'ten ve illerinden Kandahar ve Sind'in kuzeyine, Kabul, Karman, Secen, Basra sahillerinden geçer. Orada Istaha, Şiraz, Kor, Ahvaz illerinden çıkarak Irak'tan geçer oradan Basra, Kûfe, Enbar'a daha sonra Şam'a geçer, buradan da Mısır'ın Farm, Dimyat, İskendriye, Barka'dan Afrika'ya ardından da Kayravan'dan geçer ve Fas Denizi'nde biter, eni 350 mildir.

Dördüncü İklim: Doğudan başlar Tibet'ten ve Horasan'dan geçer ve illerinden Farakata, Amal Semarkand, Serhas, Tûs, Kumsikum, Hilvan, Musul, Rasayn , Rakka,

S. 153

Şam, Als, Şamşat, Malta, Zabatar, Halep, Antakia, Trablus, Mesis, siyah kilise, Lazkiye, Amurye illerinden geçerek Şam denizinden Kıbrıs adasına geçer, oradan son olarak Tanca'ya geçer ve Fas Denizi'nde biter. Eni 300 mildir.

Beşinci İklim: Doğudan Acuc'dan başlar ve Horasan'dan geçer, el-Tiraz, Nukf, Asbicap, Şaş, Htan, Caecan, Azerbaycan, Dilm, Kur, Ermeniye, Barda illerden ve Rumdan geçer Harşana'dan, Rumya ve Kabiradan sonra Şam sahillerinden geçerek son olarak Endülüs'de bulunur ve Fas Denizi'nde biter. Eni 230 mildir.

Altıncı İklim: Doğudan başlar ve Macuc ülkesinden geçer, Hazar, Taberistan, Rum denizi, Cuzan, Amasya, Hikla, Ahalkidun, Kostantin'e ve son olarak da Bircan'a geçerek Fas Denizi'nde biter. Eni 210 mildir.

Yedinci İklim: Doğudan başlar Macuc kuzeyinden Türkiye sahillerinden, Taberistan Denizi, Rum Denizi ve Rum halicinden, son olarak da Bircan'dan ve Sakalba'dan geçerek Fas Denizi'nde biter. Eni 135 mildir.

S. 154

3.37. DAĞLAR

Tûr Sina dağı: O dağ Allah'ın Musa ile konuştuğu dağdır ve Mısır dağıdır. Kalzam ülkesindedir, oraya dört günde ulaşılır sonra Fustat'a yedi günde ulaşılır. Eğer bu dağa çıkmak istenirse 1660 kat çıkmalı, yolun yarısında yol düz olur, orada dağ, su, İlia adlı kilise, Hz. İlia'nın Arkil'den kaçınca sığındığı mağaralar vardır. Sonra dağın yukarısında Musa adına yapılan bir kilise vardır ve orada sadece bir rahip vardır.

S. 155

Bu rahibin dışarıda bir evi vardır ve bu kilise Allah'ın Musa ile konuştuğu yerdedir. Etrafında 6200 yapı vardır. Orada rahipler vardır. Oraya genelde Rum kralı günlerinde çıkarlarmış, bu gün orada 70 rahip sadece vardır ve bu dağın ağaçları arasında fındık ağacı da vardır. İçinde bir koyunun olduğu tatlı bir su gözü vardır, bu gözde demirden bir çit vardır ve bu gözde Musa'nın görüldü söylenir.

el-Dîr Allah (cc)'nin Hz. Musa ile konuştuğu yerdir. Bu el-Dîr; Hz. Musa'nın Allah ile konuştuğu sırada nasıl korkmadığına şaştı. Hz. Musa burada Allah'ın yüce kelamını işitti.

3.38. NÛHAS İLİNİNİN YAKININDAKİ ACAYİPLİKLER

Nûhas İlindeki Levhalar: İlin yakınında taştan 10 levha vardır, **Msnd** dilinde bu levhalarda vasiyetler, peygamberlerin, kralların, Hz. Muhammed'in adları var.

S. 156

Nûhas İlinde Karınca Tılsımı: Nûhas ilinde taştan bir put vardır, elinde bir levhada şöyle yazıyor: *“arkamda mezhep yok, bunun arkasında büyük yerler vardır, buraya giren bazı insanların üzerlerine deve kadar büyük karıncalar saldırmış ve insanları yemişler. Söylemlere göre bu bölge Kur'ânda da geçmiş.”*

Nûhas Yakınındaki Deniz: Denize ulaştığımda çok dalgalıydı ve etrafı ağaçlıydı, deniz kuşları vardı, dalgıçlar daldı ve içinden bir taş çıkardılar, taşın içinden de bir askar çıktı sanki altından yapılmıştı. Uçarak şöyle dedi : “*peygamberim dönmüyorum*”. Ateşten bir asker gibiydi, aynı lafı üç kez tekrarladı, daha sonra dumandan bir asker çıktı ve o da aynı lafı dedi.

SONUÇ

Gırnâti'nin kaleme almış olduğu el- Mu'rib adlı eserde Endülüs'ün garip ve müellife göre üstün olan özellikleri hakkındaki açıklamaları, Astronomi, Astroloji, Zooloji ile ilgili verdiği bilgiler dışında Orta Asya, Doğu Avrupa ve bazı ülkelerin dikkat çekici yerleri, insanları, hayvanları hakkındaki şahsi görüşlerini ve bu arada bazı efsanevi bilgileri de ihtiva etmektedir. Yer yer Kur'an-ı Kerim ve Hadislere gönderme yapmakta, zaman zaman ise farklı kişilerin görüşlerine referans vermektedir.

Müellif eserde çok sayıda şiire de yer vermiştir, eserin çeşitli yerlerine serpiştirdiği bu şiirleri sırf metni güzelleştirmek ve daha cazip hale getirmek için değil aynı zamanda ilmi beyanlarını veya faraziyelerini örneklendirmek ve desteklemek için de bu yöntemi kullanmıştır. Bir eseri şiirlerle renklendirmek Ebû Hamid'e kadar Ortaçağ İslam coğrafyacıları arasında pek görülmeyen bir yöntemdi.

Cahiliye döneminden Abbâs Tier'e kadar Araplar'ın kâinat, dünyanın şekli, yıldızlar ve bunların gerek sıcaklık soğukluk, yağış kuraklık, rüzgârlar gibi atmosfer olayları, gerekse insanın davranışları üzerindeki tesirleri hakkındaki inanç ve kanaatlerini tespiti yarayan çok önemli bir malzeme yığını niteliğinde olan bu eserde şiirlerle konular arasından da bütünlük ilkesi görülmektedir.

Müellif'in coğrafya kaynağı olarak aldığımız bu eserinde neden Astrolojiye bu kadar yer verdiği sorusuna metinde müellifin açıklamasıyla cevap bulmaktayız. Müellif eserde Namaz vakitleri, zeval zikri bilgileriyle asında temelde İslamiyet'e çağrı yapmakta ve bunların ibadet vazifelerini yerine getirmek için bilinmesi gerektiğine dikkat çekmektedir.

ÖZGEÇMİŞ

Seher ASLAN, 1983 yılında Trabzon'un Of ilçesinde doğdu. Lise öğrenimini İstanbul Kenan Evren Anadolu Lisesi'nde (İstanbul Anadolu Lisesi) tamamladı. 2007 yılında İstanbul Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Arap Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun oldu. 2012 Ocak ayından beri Gaziantep Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümünde Araştırma Görevlisi olarak görev yapmaktadır. 2014 Haziran ayında Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi'nde "Türklerde Ağaç Kültü ve Hayat Ağacı" adlı makalesi yayımlanmıştır. İleri derece Arapça ve İngilizce bilmektedir. Evli ve bir çocuk sahibidir.

VİTAE

Seher Arslan was born in Of in 1983. She graduated from Kenan Evren High School (Istanbul High School). She graduated from the department of Arabic Language and Literature , Faculty of Arts and Sciences at Istanbul University in 2007. She has been working as a research assistant since 2012 January at Gaziantep University. She has an article published in the International Journal of Social and Educational Sciences about "The Cult of tree of Turks and Tree of Life". She knows Arabic and English in advanced degree. She is married and has a child.